

**Qeydiyyat məsələlərində
Gürcestan dövlət nazirinin aparatı**

Dövlət idarələrarası kamisiyası

**Tolerantlığın və vətəndaş inteqrasiyasının milli
konsepsiyasının və vətəndaş planının yerinə
yetirmənin
2010-cu ilin hesabatı**

2010-cu il yanvar - dekabr

Tolerantlığın və vətəndaş integrasiyasının milli konspsiyasının və 2009-2014 il hərəkət planını həyata keçirmək məqsədi ilə, Gürcüstan hökumətinin, eyni zamanda ombusmen aparatının, Tibilisi merinin və sakrebulonun, Kvemo-Kartli, Samtsxe-Cavaxeti və Kaxeti administrasiyaları və yerli hakimiyyət organları tərəfindən, təqdim edilən 2010-cu ildə həyata keçirilən işlər haqqda birli, kompleks hesabat hazırlanmışdır.

Təqdim olunan 2010 cu ilin hesabatı dövlət idarələrarası komisiya üzvlərinin və reintegrasiya məsələlərində Gürcüstanın dövlət nazirliyi aparatının bərabər işləyən qrupu tərəfindən hazırlanmışdır.

2

DENMARK'S GEORGIA PROGRAMME 2010-2013
PROMOTION OF JUDICIAL REFORM,
HUMAN AND MINORITY RIGHTS

დანის საქართველოს პროგრამა 2010-2013
სამართლებრივი რეფორმის, ადამიანისა და
უმცირესობათა უფლებების ხელშეწყობა

EUROPEAN CENTRE
FOR
MINORITY ISSUES

2010 illik hesabat azlıqlar məsələlərinin milli mərkəzi (ECMI) tərəfindən Gürcüstanda Daniya programı 2010-2013 il əsasında nəşr və tərcümə olunmuşdur.

Reintegrasiya məsələlərində Gürcüstanın milli naziri aparatının rekvizitləri

Poçt ünvan: Tibilisi şəh. 0134 İngorokva küçəsi №7 dövlət kanselariyası 5-ci mərtəbə

Telefonlar: (+995 32) 92-26-32 ; (+995 95) 90-73-75

Elektron poçt ünvanları: zviadzviadadze@yahoo.co.uk ; m.khvichia@smr.gov.ge,

Lazımlı veb-resursların ünvanları:

Formal veb səhivə: http://www.smr.gov.ge/ge/ethnic_minorities

2010-cu ilin hərəkət planı: http://smr.gov.ge/ge/ethnic_monorities/history

2010-cu ilin hesabatı: http://www.smr.gov.ge/uploads/2010_Annual_Report_ge.pdf

Başqa lazımlı veb-resursların ünvanları: <http://www.ecmcaucasus.org/> ; <http://diversity.ge/geo/>

Giris

Gürcüstan dövlətinin 2009-cu ilin may ayının 8-də №348 qərarı ilə “**Toleranlığın və vətəndaş inteqrasiyasının milli konsepsiyası və 2009-2014 illər hərəkət planı**” təsdiqləndi. Bu akt əsasında **Reinteqrsiya məsələlərində Gürcüstanın milli nazirliyi aparatına** milli azlıqlar məsələlərində siyasət hazırlamaq və idarə etmək, eyni zamanda hər ilin dekabr ayında **Gürcüstanın dövləti və Prezidentin yanında yerləşən şura** önündə hesabat verməsi tapşırıldı. Bu proseslərin əlaqəli həyata keçirilməsi məqsədi ilə, Gürcüstanın vitse baş-nazirinin, reinteqrasiya məsələlərində dövlət nazirinin 2009-cu il iyul ayının **3-də** №14 qərarı əsasında **dövlət idarələrarası kamisiya** yarandı.

Komisiya tərkibinə necə ki, reinteqrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatının rəhbərliyi, eləcədə uyğun dövlət müəssisələrin, nazirliklərin, idarələrin və təşkilatların, eyni zamanda Tbilisi sakrebulo və milli azlıqların yaşadığı reqiyonların üç administarsiya numayəndələri daxil odu:

- ❖ Reinteqrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatı
- ❖ *Milli təhlükəsizlik şurasının aparatı*
- ❖ *Mədəniyyət və Heykal qoruma nazirliyi*
- ❖ *İş, sağlamlıq və social qoruma nazirliyi*
- ❖ *Reqional inkişaf və infrastruktur nazirliyi*
- ❖ *Iustisiya (ədalət) nazirliyi*
- ❖ *İdman və gənclər işlərinin nazirliyi*
- ❖ *Təhsil və elm nazirliyi*
- ❖ *Milli təhsil planının və qiymətləndirmə mərkəzi*
- ❖ *Məllimlərin sənət inkişafı mərkəzi o*
- ❖ *Milli imtahanlar mərkəzi*
- ❖ *Əsas seçki komisiyası*
- ❖ *Ombusmen aparatı*
- ❖ *İctimai yayımlama*
- ❖ *Fond "Gürcüstana minilliyin təxribatı"*
- ❖ *Tbilisinin sakrebulosu*
- ❖ *Kvemo-Kartli tərəfində dövlət səlahiyyətlinin – qubernatorun administrasiyası*
- ❖ *Samtsxe-Cavaxeti tərəfində dövlət səlahiyyətlinin – qubernatorun administrasiyası*
- ❖ *Kaxeti tərəfində dövlət səlahiyyətlinin – qubernatorun administrasiyası*

Komisiya Gürcüstan parlamentinin uyğun komponenti, yerli hakimiyyətin organları, ombusmen aparatı, toleranlıq mərkəzi, Gürcüstan parlamentinin milli kitabxanası, vətəndaş cəmiyyəti və beynəlxalq təşkilatlarla məhsullu əməkdaşlıq edir. Komisiya fərqli gündəlik məsələlər haqqda daimi görüşlər keçirir.

„Tolerantlığın və vətəndaş inteqrasiyasının milli konsepsiyasının“ məqsədlərinin, prinsiplərinin və yanaşmalarının həyata keçirilməsi məqsədi ilə, Gürcüstanın dövlət müəssisələrinin (Nazirliklərin və başqa-başqa ictimai ədalətin hüquqi şəxslərin), eləcə də Tbilisi şəhərinin meriyasının və sakrabilonun, necə ki, ölkənin başqa üç regionu – Kvemo-Kartli, Samtsxe-Cavaxeti və Kaxetinin administrasiyasının və bu regionların munisipalitetlərinin yerli hakimiyyətlərin organları tərəfindən **2010-cu ilin detallaşmış hərəkət planı** təşkil edildi.

Qeyd edilməlidir ki, təqdim olunan **2010-cu ildə həyata keçmiş işləri əks etdirən kompleksiv hesabatı, Dövlət idarələrərsi komisiyasının nümayəndələri və reintegrasiyanın məsələlərində Gürcüstanın dövlət naziri aparatının bərabər işləyən qrupunun** intensiv işləməsi nəticəsində hazırlanmışdır.

Necə ki, 2010-cu ilin hərəkət planı, eləcə də illi hesabatın qurulduğu an eyni zamanda ilin hərəkət planı ilə nəzərdə tutulan tədbirlərin təkili və maliyyə əhatəsi, Gürcüstan hakimiyyətinə üç beynəlxalq təşkilat aktiv yardım edirdi:

- ✚ „Gürcüstanın milli inteqrasiyası və tolerantlığın proqramı¹“ – Gürcüstanın BMT asosiyasiyası (UNA Georgia²), ABŞ-ın beynəlxalq inkişafının aqentliyi (USAID³)
- ✚ „Danimarkın Gürcüstan proqramı 2010-2013, məhkəmə reformu, insan hüquqları və azlıqlar hüquqlarının əlçatmalığı“ – Azlıqlar məsələlərinin milli mərkəzi (ECMI⁴), Arupa şurası (Council of Europe⁵), Danimark hakimiyyəti (Ministry of Foreign Affairs of Denmark⁶)
- ✚ „Gürcüstanın ombusmen aparatının yardımı⁷“ – BMT-nin inkişaf proqramı (UNDP Georgia⁸).

¹ <http://diversity.ge/geo/aboutrcg.php>

² <http://www.una.ge/geo/>

³ <http://georgia.usaid.gov/index.php?m=2&lang=geo>

⁴ <http://ecmcaucasus.org/>

⁵ <http://www.coe.int/> ; <http://portal.coe.ge/>

⁶ <http://www.um.dk/en>

⁷ http://undp.org.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=40&pr_id=73

⁸ http://undp.org.ge/index.php?sec_id=1&lang_id=GEO

Milli konsepsiyanın istiqaməti №1. Qununun dürüstlüyü

Prioritetli məsələ 1.2 . Milli azlıqlar üçün məhkəmə sisteminin əlçatmalı olmasının yaxşılaşması

Milli azlıqlar öz konstitusiyaya hüquqlarından istifadə etmələri üçün və dövlət dilinin bilməməsi məhkəmə sisteminin əlçatmamazlığına mane olan faktor olmaması üçün, reinteqrasiya nazirliyi əsas qanun aktlarını milli azlıqların dilində - Azərbaycan, Erməni və Rus dillərinə tərcümə və nəşr etdi. Tərcüməni çap olunmuş versiyası azlıqların sız yaşadıkları regionlarda yayıldı, elektron versiyaları isə reinteqrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatının hüquqi veb-səhnəsində əldə etmək olar
http://smr.gov.ge/ethnic_monorities/documents/national,
<http://diversity.ge/geo/>, bu veb-səhvə prezidentin yanında mövcud olan tolerantlıq və vətəndaş inteqrasiya şurasının və BMT asosiyasoyası tərəfindən hazırlanmışdır.

Qanun nazirliyi, reinteqrasiya nazirliyi və prezidentin yanında mövcud olan şura, ombusmenin yanında yerləşən milli azlıqlar şurası ilə daimi qörüşlər keçirirlər. Burada hakimiyyət nümayəndələri hüquq yoxlayışının anlayışını təqdim edir və bu və ya digər regionlarda mövcud olan problemləri müzakirə edirlər.

Cəmiyyətin qeydiyyatı və ədalətli konsultasiya :

2010-cu ildə vətəndaş reestri aqentliyi, qeyri hökumət təşkilatı "Ədalətli inkişaf və konsultasiyalar qrupu", BMT-nin qaçqınlar məsələlərinin baş komissiyası⁹ (UNHCR) və birləşmiş millətlər təşkilatının uşaq fondunun¹⁰ (UNICEF) bərabərməkdaşılığı ilə bu layihələr həyata keçdi: "Gürcüstanda vətəndaşlığı olmayan şəxslərin qorunması və azalması", "zorla yer dəyişmiş şəxslərin sənədləşməsi", "qaçqınların qeydiyyatı və naturallaşması, onlara sosial xidmətin və qorunmanın əlçatırlığının yaxşılaşması" və "cəmiyyətin qeydiyyatı və naturallaşması, onlara sosial xidmətin və qorunmanın əlçatırlığının yaxşılaşması üçün". Yuxarıda qeyd olunmuş layihələrin əsas məqsədi, Gürcüstan ərazisində yaşayan şəxslər, onların arasında etnik azlıqlar nümayəndələrinin sənədi olmayan şəxslərin təyin olunması və ədalətli yardımınıdır .

„Qaçqınların qeydiyyatı və naturallaşması, onlara sosial xidmətin və qorunmanın əlçatırlığının yaxşılaşması üçün“ layihənin məqsədini Axmeta munisipalitetində yaşayan Rusiya federasiyasında zorla yerdəyişən Çeçen

⁹ <http://www.ungeorgia.ge/eng/UNHCR.php>

¹⁰ <http://www.unicef.org/georgia/>

millətinin naturalizasiyasıdır. Layihə zamanı 2010-cu ildə 163 benefisiar identifikasiya olundu, bunlardan 41-nə Gürcüstan vətəndaşlığı verildi, 122 benefisiyarın işi idə həll olunmaqdadır.

„Cəmiyyətin qeydiyyatı və naturallaşması, onlara sosial xidmətin və qorunmanın əlçatarlığın yaxşılaşması üçün“ həyata keçirilən layihədə, məqsədi eyni zamanda sənədləri olmayan şəxslərin identifikasiyası və Gürcüstan rəqiyonlarında ədalətli yardımını olan bu layihə əsasında, 5232 sənədi olmayan benefisiyar təyin oldu, bunlardan 1140-ı milli azlıq nümayəndəsi olan şəxsdir. Layhə zamanı 317 benefisiyara ədalətli yardım edildi.

6

Prioritetli məsələ №1.3. Milli azlıqların diskriminasiyadan effektiv qorunması

Milli azlıqların diskriminasiyadan effektiv qorunması üçün, onların şəxsi hüquqları və azadlıqları haqqda məlumatların olması lazımdır. Bu məqsəslə belə toplular nəşr olundu və paylandı:

- ✓ „*Milli azlıqların hüquqlarının beynəlxalq qanunda və Gürcüstanın qanununda marqelametləşdirən normalar*“ (USAID/UNAG proqramının maliyyəsi ilə);
- ✓ „*Gürcüstanın milli azlıqlar barəsində qanunvericiliyi – Gürcü, Azərbaycan, Erməni və Rus dillərində*“ (CoE/ECMI proqramının maliyyəsi ilə).

Cəmiyyətə yönəlmiş prokurorun kampaniyası, Gürcüstanın əsas prakuraturasının¹¹ və rayon prakuraturalarının hesabatborclarını və carilik səviyyəsinin artmasını ; eyni zamanda prokurorlar tərəfindən, cəmiyyətin tələbatlarını və problemləri barədə birinci əldən almasını və imkanlar dairəsində bu tələbatlara və/ya problemlərə qarşılıqlı reaksiya etməsini; Cəmiyyətin gözündə prokurorların etibarını və/ya etibarın artması nəzərdə tutur. Yaşı az olanlara və başqa nişan qruplar üçün qanunun dürüstlüyü, cari qanunvericilik və qanunvericilikdə yeniliklər barəsində məlumat verilməsinə xüsusi nəzər salınır. Bu da qanuna yönəllərin sayını artırır və suç işləmə prevensiyasını yaradır.

Hal hazırda, cəmiyyət prokuraturasının layihələri, prokuraturanın 15 regional ofisində həyata keçirilir, eyni zamanda Samsxe-Cavaxeti və Kvemo Kartli regionlarında: Tbilisidə, Msxeada, Axalsixedə, Zestaponidə, Ozurqetidə və Şuaxevidə. Qey olunmuş layihələr əsasən alternativ qaydalar qəbul etməklə cəmiyyətdə suç işləmənin azalmasına, eyni zamanda diskriminasiyanın preveniyasına yönəlir. Cəmiyyət prokuraturası əsasında, Gürcüstan

¹¹ http://www.justice.gov.ge/index.php?lang_id=&sec_id=106

prokuraturası etnik azlıqların yaşadığı reqiyonlarda bir neçə faydalı tədbirlər keçirdi.

Prioritetli məsələ №1.4. İctimai işçilərdə milli azlıqların hüququ və antidiskriminasiya qanunvericiliyi barədə biliyin artması

- Reqiyon inkişafı və infrastrukturun nazirliyinin və Polşanın reqiyon inkişafı nazirliyinin təşkilatçılığı ilə tərəf və munisipal strukturların nümayəndələri üçün, treninqlər sikli keçirildi. İctimai işçilərin kvalifikasiyasının artması məqsədi ilə, fərqli beynəlxalq və qeyri hökumət təşkilatları (*ECMI, GoE, UNDP, GTZ, strateji tədqiqat mərkəzi, seçki sisteminin inkişafı, təlim və reformalar mərkəzi, gənclərin təlim mərkəzi*) təlim proqramları həyata keçirirlər.

Milli konsepsiyanın istiqaməti №2. Təlim və dövlət dili

Prioritetli məsələ №2.1. Milli azlıqlar nümayəndələri üçün, məktəbə qədər təlimin əlçatırılıq imkanı

Milli azlıqların təlim ehtiyaclarına yönəlmiş məktəbə qədər təlim proqramlarının hazırlanmasının politləşməsi

2009-cu ilin mart ayının 31-də təhsil və elm nazirinin əmri ilə, Gürcü dili proqramı təsdiqləndi və bu proqram əsasında 2009-cu ildən nazirlik proqramı həyata keçirir – “Qeyri gürcü dilli məktəblərdə məktəbə qədər yaşlıların təlimi pilləsində Gürcü dilinin öyrədilməsi”; Alt proqramın məqsədi qeyri Gürcü dilli məktəblərdə məktəbə qədər yaşlı uşaqlar üçün keyfiyyətli təhsil proqramı ilə Gürcü dili səviyyəsinin artmasıdır.

Təhsil və elm nazirliyinin¹² milli azlıqların təhsil ehtiyaclarına yönələn məktəbə qədər təlim proqramı əsasında ekspertlər qrupu (hansı ki, Gürcü necə ki, ikinci dil ekspertlərindən, məktəbə qədər təhsil ekspertləri və ilustrasiyadan ibarətdi,) kitab və birinci hissəni hazırladılar. Kitabı ikinci hissəsinin bitməsi politləşməsi 2011-ci ildə planlaşdırılır və onu *milli təhsil planı və qiymətləndirmə mərkəzi*¹³ həyata keçirəcək.

Kvemo Kartli və Samsxe-Cavaxetinin altı munisipalitetində (Dmanisi, Bolnisi, Marneuli, Axalsixe, Axalkalaki, Ninotsminda) məktəblər seçildi və bu məktəblərdə, məktəbə qədər təhsilin mərkəzinin yaranması üçün, odalar lazımlı inventarla və təlim-ibrətverici ehtiyaclarla quruldu. Layihənin həyata keçməsində *milli təhsil planı və qiymətləndirmə mərkəzinə BMT-nin uşaq fondu*¹⁴ yardım edir

Prioritetli məsələ №2.2. Milli azlıqlar nümayəndələri üçün, orta təhsil almanın imkanı

1. Kitabların milli azlıqların dilinə tərcümə olunması

Qeyri Gürcü dilli məktəblər üçün *milli təhsil planı və qiymətləndirmə mərkəzi* tərəfindən qıfımükaflı kitabların Azərbaycan, Erməni və Rus dillərində

¹² <http://mes.gov.ge/>

¹³ <http://www.ncac.ge/> ; <http://ganatleba.org/>

¹⁴ <http://www.unicef.org/georgia/> ; <http://www.ungeorgia.ge/geo/UNICEF.php>

tərcüməsi davam edir; I, II, III, VII, VIII, IX, XI, XII siniflər üçün kitablar tərcümə olunub. 2011-2012 təhsil ili üçün Azərbaycan, Rus və Erməni dillərinə 4-cü və 10-cu sinifin təbiyyət (təbiyyət, biologiya, fizika) və sənət dərsləri və riyaziyyat tərcümə olunur; Tərcümə 2011-ci ilin yanvar ayında bitdi. Hal hazırda kitabların qaydaya salınması və çapı üçün cəmi 8 ay qalıb.

2009-2010 akademik il üçün " qeyri gürcü dilli sektorlar şaqirdlərinin kitablarının əlçatarlığının yaxşılaşdırılması alt paraqramı" əsasında Gürcüstanın təhsil və elm nazirliyi VII, VIII, X, XI, XII sinif şaqirdləri üçün iki dilli tarix və coğrafiya kitablarının pulsuz paylanmasını həyata keçirdi; eyni zamanda "Gürcü necəki ikinci dil" kitabları I-IV sinif şaqirdlərinə pulsuz paylandı. Bu *alt paraqramın* büdcəsi 639,210 lari idi; burada iştirak edən şaqirdlərin sayı - 35,874; kitabların sayı isə - 75,895 ədəd idi.

2. Multilingvist təhsil siyasətinin öyrənilməsi, plitləşməsi və əkilməsi.

2010-cu ildə təhsil və elm nazirinin əmri ilə "*multilingvist təhsil imkanının paraqramı*"¹⁵ təsdiqləndi. Paraqram əsasında multilingvist təhsil paraqramlarının bəyanəti, qeydiyyat mexanizmləri və unifikasiya edilmiş aplikasiya formaları üzərində işləndi və təsdiqləndi. Bəyanatın əsasında, *Gürcüstanın təhsil və elm nazirinin əmri ilə, multilingvist təhsilin şurası* yarandı və bu şuranın *işlərinə miilli təhsil planı və qiymətləndirmə mərkəzi* qatılır. Qeyd olunmuş şura tərəfindən, ümumtəhsil müəssisələri tərəfindən gətirilən multilingvist təhsil paraqramının müzakirəsi və təsdiqlənməsi həyata keçirildi.

2010-cu ildə məktəblərin tərəfdarlığı məqsədi ilə Tbilisidə, Marneuli və Axalkalakidə multilingvist təhsil barəsində üç regional seminar (180 iştirakçı) keçirildi; Multilingvist təhsilin metodologiyası üzrə film "bir neçə dil öyrənirik"-in audio video versiyası hazırlandı və buraxıldı. Bu film Azərbaycan, Rus, Erməni və İngilis dillərində tərcümə olundu.

Multilingvist təhsilin yardımı paraqramının əsasında və azlıqlar məsələlərində ATƏT-in baş komissarının tərəfdarlığı ilə, məllimlər və trenerlər üçün multilingvist təhsilin metodoloji resursları (məllimlərin multilingvis təhsildə yolgöstəricisi və multilingvist təhsilin treninq modulu) yarandı və onların çapı gələn il planlaşdırılır.

Hesabat zamanı 40 pilot məktəbin qeydiyyatı başladı, məktəblər tərəfindən təqdim olunmuş aplikasiyaları müzakirə edən və təsdiqləyən şura yaramdı.

¹⁵ <http://mes.gov.ge/content.php?t=srch&search=მულტილინგვისური&id=547&lang=geo> ;
<http://mes.gov.ge/content.php?t=srch&search=მულტილინგვისური&id=1213&lang=geo>

Multilingvit proqramı əsasında nazirliyin 40 pilot məktəbə məqsədli subsidiya verməsi (Proqramda daxil olan məllimlərin maaş artımına xərcləndi) vacib tədbir idi. Eyni zamanda, nazirlik tərəfindən proqramın effektiv əkilməsi məqsədi ilə, 40 pilot məktəbin ayrı-ayrı fən qrupunun görüntülərinin yardımı oldu.

Gürcüstanın BMT asosiyasiyasının tərəfdarlığı ilə, USAİD-ın proqramı əsasında, *multilingvist təhsil proqramı* əsasında seçilmiş pilot məktəblərə (40 məktəb) yardımçı məsələlər – televizorlar, DVD oxuyucular və Gürcü bədii filmlərin toplumu verildi.

3. Milli azlıqların dilində təhsil almanın müşaitəsi

Gürcüstanın ərazisində yerləşən məktəblərin ümumi cəmindən (cəmi 2.131 ictimai məktəb) 350-si milli zlıqların məktəbləridir: 89 Azərbaycan, 12 Rus, 116 Erməni və 133 qarışıq (iki və ya daha çox dil sektoru. Qeyd olunan məktəblərdən 40 məktəb Gürcüstanın təhsil və elm nazirliyinn multilingvist təhsil proqramına qatılır.

2010-cu ilin milli təhsil olimpiyadası Azərbaycan, Rus və Erməni dilində keçirildi. Üçüncü turun əsasında qalib gələn şagirdlər təyin olundulard – onların arasında milli azlıqlar nümayəndələri var idi.

2010-cu ildə təhsil və elm nazirliyinin "*azlıqların dilinin qorunması alt proqramının*" əsasında 11-ci ictimai məktəbin bazasında yerləşən Os həftəlik məktəbinin maaliyələnməsi həyata keçirildi. Os həftəlik məktəbində şagirdlərin os dilini, mədəniyyətini, tarixini, folklorunu, Kavkaz rəqslərini və nəğməsini öyrənmə imkanları var idi.

Prioritetli məsələ №2.3. Milli azlıqlar üçün, ali təhsilin əlçatarlığının yaxşılaşması

Ali təhsil müəsislərində hazırlanma-inteqrasiya kurslarının əkilməsi

- 2010-2011 təhsil ilində, 2009-cu ilin noyabr ayında ali təhsil qanununa salınmış o praktik dəyişikliklərin həyata keçirilməsi başladı hansı ki, milli azlıqlar abituriətləri üçün, dövlət təhsil müəsislərinə tapşırmaq üçün, kvotirləşmə sisteminin qəbulunu nəzərdə tutur. Dövlət ali təhsil müəsisləri qəbul yerləri sayının 5-5% Azərbaycan və Erməni dilli studentləri üçün ayırmaqda borcludurlar. Eyni yanaşma 2012-2013 təhsil ilindən Apxaz studentlər (1-1%) üçün başlayacaq. Yalnız bir imtahanı – ümumi qbiliyyət imtahanını öz ana dilində tapşırmaları tələb olunan abituriətlər, ali təhsil müəsislərində Gürcü dilinin

intensiv kurslarında hazırlaşmağa gəbul olunurlar. Qanunvericiliklə zəmanətlənmiş bu əlverişlilik siyasəti əsasında, bir imtahan tapşırmaq yalnız milli azlıqlar nümayəndələrinə imkan verilir, başqa abituriətlər 2010-cu ilin qəbul konkursunda imtahanı dörd fən üzrə tapşırtdılar. Bir illik dil hazırlıq kursundan sonra və 60 kredit topladıqdan sonra, studentlər təhsili seçdikləri təhsil praqramında davam edirlər.

- 2010-cu ilin birli milli imtahanlarında, ümumi qabiliyyətin Azərbaycan və Erməni dilli testlərinin nəticəsi əsasında, Gürcüstanın akreditləşmiş ali təhsil müəsislərində təhsili davam etmə hüququnu qazandılar:
 - *Ümumi qabiliyyətin Azərbaycan dilli testləri əsasında – 178 abituriənt;*
 - *Ümumi qabiliyyətin Erməni dilli testləri əsasında – 123 abituriənt;*

Dövlət təhsil qrantı ilə 2010-cu ilin birli milli imtahanların yalnız ümumi qabiliyyəti Azərbaycan və Erməni testləri nəticəsi əsasında məəliyələndilər:

- *Ümumi qabiliyyətin Azərbaycan dilli testləri əsasında – 101 abituriənt*
 - *Ümumi qabiliyyətin Erməni dilli testləri əsasında – 112 abituriənt*
- Birli milli imtahanların hazırlanma toplumu 2010-cu ildə etnik azlıqların dilində çap olundu:
 - a) *Seçmə fənnlərdə Rus dilində;*
 - b) *Ümumi qabiliyyət Azərbaycan, rus və Erməni dillərində.*
 - İyul ayının 7-8-də Gürcü və Rus dillərində ümumi maqistr imtahanı keçirildi. Eyni zamanda 2010 ümumi maqist imtahanlarına hazırlıq toplumu rus dilində çap olundu.
 - Fevral ayının 20-də *reintegrasiya məsələlərində dövlət nazirinin* təşkilatçılığı ilə, *imtahanların milli mərkəzinin*¹⁶ nümayəndəsi ilə görüş təyin edildi, Kvemo Kartlinin Marneuli şəhərində *mədəniyyət evində* Azərbaycan və Erməni dilli məktəb bitirənlər hazırlandı və uğura yönəldildi. Kaxetinin tərəf administrasiyasının yardımçılığı ilə tədbirə eyni zamanda Kaxeti regionunun Yormuğalo və Lambalo kənlərinin məktəblilərində qatıldılar. *İmtahanların milli mərkəzinin* nümayəndəsi gələcək abituriətlərə təhsil qanununda olan dəyişiklikləri tanıtdı. Gələcək abituriətlərə ərizəni yazma prasedurları öyrədildi.
 - *Kaxeti regionunda, Telavi dövlət universitetində* qeyri Gürcü abituriətlər üçün Gürcü dilini öyrənmə kursları çalışmaqdadır.

¹⁶ <http://www.naec.ge/>

Prioritetli məsələ №2.4. Dövlət dilinin öyrənilməsində yardım

1. Geyri Gürcü dilli məktəblərdə Gürcü dili necə ki, ikinci dil proqramının əkilməsi

Yeni dövlət təhsil planının əsasında *Gürcü, necə ki. İkinci dil fən proqramının*¹⁷ işlənməsi tamamlandı. Qeyd olunmuş sənəd müzakirə üçün, six yaşayan regionların (İyun ayının 30-da Axalsixe, Satsxe-Cavaxetinin 6 munisipalitetin pedaqoquna, iyul ayının 1-də isə Kvemo Kartli regionunda Rustaviyə) qeyri Gürcü dilli məllimlərinə təqdim olundu.

2010-2011-ci təhsil ilində, həvəsləndirici milli təhsil planının fən proqramı əsasında, qeyri Gürcü dilli məktəblərin dördüncü sinifində Gürcü dilinin öyrədilməsi əkildi.

Qeyri Gürcü dilli məktəb və sektorların 4-cü sinifləri üçün, Gürcü necə ki, ikinci dil kitabları üzrə işləndi və çap olundu.

Dövlət dilinin öyrənilməsinin keyfiyyətini artırma məqsədi ilə, Gürcü necə ki, ikinci dilin 340 məlliminə dilin bilmə qabiliyyətinin yoxlanması üçün testlər keçirildi. Testlər bütün gürcüstan üzrə 7 mərkəzdə keçirildi (Axalsixe, Axalkalaki, Ninotsminda, Marneuli, Qardabani, Tsalka və Tbilisidə).

Qrşılıqlı anlaşma memorandumu əsasında, milli təhsil planı və qiymələndirici mərkəz məllimlərin sənət inkişafının milli mərkəzi ilə birlikdə, Gürcü necəki ikinci dil məllimləri üçün vaucher proqramının həyata keçirməsini başladı. Qeyri Gürcü dilli məllimlər üçün dil öyrənməsinin praktik kurslarına uyğun trening-proqramlar keçirildi və burada treningli həyata keçirən təşkilatlar seçildi, hansılara ki, yerli və xarici konsultantlarla xüsusi treninglər keçirildi.

2. Gənclər və yaşlılar üçün, dövlət dilinin öyrənilməsində yardımcı olan proqramlar (yaşlıların təhsil mərkəzləri)¹⁸

Axalkalaki və Ninontsmindana 2007-ci ildən *yaşlıların təhsil mərkəzləri* işləməkdədir – Məllimlər, ictimai işçilər, hərbi hissələr, tibbi yardım, sosial işçilər, kiçük biznesi olan şəxslər və başqa sosial qruplar üçün "*Dil evləri*". "Gürcü dili proqramı" əsasında 2009-cu ildə Gürcü dili mərkəzləri Kvemo Kartli regionunda da açıldı (Damnisi və Bolnisiyə).

¹⁷ http://www.tpsc.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=103

¹⁸ <http://mes.gov.ge/content.php?id=547&lang=geo>

2011-ci ildə Gürcüstanın təhsil və elm nazirliyi Ninotsminda və Axalkalakidə "Dil evlərinin" açılmasının maliyələndirilməsi üçün məbləğ ayıracaq. Bundan lavə məbləğ, Dmanisi və Bolnisi Gürcü dil mərkəzləri üçündə ayrılacaq (hər bir mərkəzə - 30,000 lari buda 2009-cu ilin büdcəsindən iki dəfə artıqdır). Bu günə görə hər bir mərkəzin 6 qrupa ayırmış şaqirdləri var (yuxarıda qeyd olunan mərkəzlərə ayrılmış məbləğ 120,000 lardan ibarətdir).

3. Praqram: "Etnik azlıqların yaşadığı reqiyonların məktəblərində, kavlifikasiyalı Gürcü dilinin mütəxəssisləri"

Məllimlərin sənət inkişafının milli mərkəzi "Etnik azlıqların yaşadığı reqiyonların məktəblərində, kavlifikasiyalı Gürcü dilinin mütəxəssisləri"¹⁹ dövlət praqramını həyata keçirir. Bu praqram Gürcü dili və ədəbiyyatının kvalifikasiyalı məllimlərinin Sasxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli və Kaxetinin dil və təhsilin xüsusən çətin vəziyyətdə olduğu milli azlıqların yaşadığı kəndlərinə göndərilməsinin nəzərdə tutur: *Gürcü dili və ədəbiyyat məəllimlərinin təxminən 30%-zının özü gürcü dilini ünsiyyət səviyəsində bilmir.*

2009-2010-cu illərdə, nazirlik tərəfindən keçirilən açıq konkursda 800-ə qədər şəxs iştirak etdi, onlardan testləri və danışmağı yalnız 64 məllim uğurla keçdi. Yeni seçilmiş trener-məllimlər saat mükafatından əlavə, dövlət praqramı əsasında 1,000 lari maaş alırlar (adi məllimin maaşından üç dəfə artıq). Onlar bu disiplinlərdə uyğun treninglər keçirlət: "Gürcü, necə ki, ikinci dil təhsili metodu", "etnik və din toleranlığı" və Azərbaycan və Erməni dillərinin tez öyrənmə kursları. Yalnız bundan sonra onlar Samsxe=Cavaxeti, Kvemo Krtli və Kaxetinin milli azlıqların yaşadığı kəndlərinə bölünüb göndərilirlər. Buna görə yeni seçilmiş trener-məllimlərdən yerli dilin elementar səviyədə bilmələri tələb olunur. Praqramda iştirak edən məllimlər Gürcü dili və ədəbiyyatın öyrətməsindən əlavə, sahədə Gürcü dilinin təlim həvəsi səviyyəsinin artmasını və dövlət praqramına daxil olmalarının artmasına məqsədlənən məllimlərə treninglər keçirir, və başqa-başqa tədbirlərə təşkilatçılıq edirlər. Trener-məllimlərin kvartal hesabatında ayın olur ki, 2010-cu ilin praqramına 6,000-nə qədər şaqird daxil olub və 500 yerli məllimə trening keçirilib.

Təhsil prasesinin effektiv sürməsi məqsədi ilə, *məllimlərin sənət inkişafı mərkəzi* layihədə iştirak edən məktəblərə lazımlı inventar, audio-video texnikası, təlim məsələləri və məktəb ləvəzimatı verdi.

2010-cu ildə praqramda iştirak edən bütün məktəblərdə "yay məktəbi" layihəsi planlaşdırıldı və həyata keçirildi.Şaqirdlər qrupunu öncədən seçib iyul ayında azad(oyunlar, ekskursiyalar və tədbirlər yolu ilə) rejimdə Gürcü dilini öyrəyməyə davam etdilər. 2011-2014 illərində yay məktəblərinin maştablarının artması, daha çox

¹⁹ http://www.tpd.c.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=103

şaqirdlərin və məllimlərin kamp layihəsinə qatılması planlaşdırılır. Qeyd olunmuş praqram bu munisipalitetlərdə həyata keçirilir: Axalkalaki, Ninotsminda, Tsalka, Bolnisi, Dmanisi, Qardabani, Marneuli, Saqarecoda və praqramın büdcəsi 2010-cu ildə 773,000 lari idi.

2010-2014-cu illərdə milli azlıqların yaşadığı regionlarda mütəxəssis Gürcü dili və ədəbiyyat məllimlərinin sayının artması və qeyd olunmuş praqrama da çox kəndin daxil olması planlaşdırılır.

4. *Məllimlərin sənət inkişafının milli mərkəzi, qeyri hökumət təşkilatı “mülki integrasiya və millətlər arası unsiyyətlə mərkəzi” ilə birlikdə publikasiyalar “təlim və inkişaf teoriaları” və “Təlim və qiymətləndirmə” 1,290 eqzemplar tərcümə etdi və Kvemo Kartli və Samsxe-Cavaxetidə payladı. Qeyd olunan publikasiyalar²⁰ məllimlərə sertifikatıya imtahanlarına hazırlanma və pedaqoji sənətinin yaxşılaşmasına məqsədlənən, yardımçı kitablardır.*
5. *Kaxet regionunda, Telavi dövlət universitetinin Gürcü dili və ədəbiyyatı katedrası bazasında, Telavi və başqa munisipalitetlərin ictimai məktəblərinin şaqirdləri üçün Gürcü dilini öyrənmə metodu barəsində bir neçə xüsusi training keçirildi.*

Prioritetli məsələ №2. 5. Təhsil sferində ictimai müzakirələr və mülki integrasiyanın yardımı

Kaxeti regionunda, Telavi dövlət universitetində²¹, Qfqaz problemlərinin tədqiqat mərkəzi açıldı. Mərkəzin əməkdaşları Kaxeti tərəfdə milli azlıqların (*məsələn; Kistlər İdualar, Azərbaycanlılar, Ruslar, Oslar, Avarialılar, Qaraçılar və başqa.*) problemləri üzrə işləyirlər. Mərkəz tərəfindən keçirilən tədbirlərdə tərəf administrasiyası, munisipalitetlərin üzvləri, qeyri hökumət təşkilatları və başqa strukturlar aktiv iştirak edirlər.

²⁰ http://www.tpdg.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=63

²¹ <http://tesau.edu.ge/>

Milli konsepsiyanın istiqaməti №3.
Media və məlumatın əlçatarlığı

Prioritetli məsələ №3.1. Milli azlıqların yaşadığı reqiyonlarda milli yayının əlçatarlığın yardımı

*Cəmiyyət yayını*²² milli kanallar (I və II) dən əlavə, azlıqların dilində Hazırlanmış proqramları reqiyonal televiziyanın vasitəsi ilə yayınladır.

Abxaz dilində Moambe "ikinci kanalda"²³ hər gün saat 23:00 və səhər saat 07:00-da keçir; "Birinci kanalda"²⁴təkrarı yayınladır. Eyni zamanda hər gün telekompaniya "Odişi" (Zuqdidi) vasitəsi ilə yayınladır. Sıqnal yalnız Abxaziyanın Qali rayonuna yayılır. Qalan başqa rayonlarda Moambeni yalnız xüsusi sıqnal qəbul edici antenləri olanlar izləyə bilirlər.

Os dilində Moambe "ikinci kanalda" hər gün saat 23:00 və səhər saat 07:00-da keçir; "Birinci kanalda"²⁵ təkrarı yayınladır. Eyni zamanda hər gün telekompaniya "Trialeti" (Qori) vasitəsi ilə yayınladır. Sıqnal Axalqoridən başqa bütün Sxinvalinin reqiyonlarına yayılır.

Erməni dilində Moambe "ikinci kanalda" hər gün saat 23:00 və səhər saat 07:00-da keçir; "Birinci kanalda" təkrarı yayınladır. Eyni zamanda hər gün telekompaniya ATB 12 (Axalkalaki) vasitəsi ilə yayınladır. Öz istəyi ilə telekompaniya "parnava"(Ninotsminda) moambeyi yayınladır.

Azərbaycan dilində Moambe "ikinci kanalda" hər gün saat 23:00 və səhər saat 07:00-da keçir; "Birinci kanalda"²⁶ təkrarı yayınladır. Eyni zamanda hər gün telekompaniya "marneuli" (marneuli) vasitəsi ilə yayınladır.

Prioritetli məsələ №3.2. Milli azlıqların dilində yayın proqramlarının əlçatarlığının yardımı

Cəmiyyət yayını tərəfindən milli və etnik azlıqların yaşadığı reqiyonlarda keçirilən sosial tədqiqatlar nəticəsində, sabah saatlarında həftənin bir günü, onların doğma dilində yayınlanma izləyicilərin marağını artırmaması açıqlandı; Bunun səbəbi proqramların baxılmayan zamanı (14:30) və onların qeyri intensivli periodu (həftədə bir dəfə)

²² <http://www.gpb.ge/Default.aspx?LangID=1>

²³ <http://www.2tv.ge/>

²⁴ <http://www.1tv.ge/Default.aspx?LangID=1>

²⁵ <http://www.1tv.ge/Default.aspx?LangID=1>

²⁶ <http://www.1tv.ge/Default.aspx?LangID=1>

adlandırıldı. Sabah saatlarında Apxaz, Os, Azərbaycan və Erməni dillərində yayının potensialı baxıcılarının əksəriyyəti verilişə baxma zamanı olmamasını nəzərə almaqla, qey olunmuş televiziya produktu istənilən effekti əldə edə bilmirdi. Bununla əlaqədar yayının əhatəsi və effektivliyinin artması məqsədi ilə, 2010-cu ilin mart ayının 1-dən *cəmiyyət yayını* reformalar həyata keçirdi; Xəbərlərin yayınlanması ayrı-ayrı dillərdə o regionun televiziyaları vasitəsi ilə yayınlanması başladı, hansı ki, ölkədə Apxaz, Os, Azərbaycan və Erməni milliyəti olan vətəndaşların sıx yaşadığı tərəfləri əhatə edir.

Redaksiyalar tərəfindən günün yenilikləri barədə xəbərlər kolajı (40 dəqiqəlik) dörd dildə hazırlanır – Azərbaycan, Apxaz, Os və Erməni dillərində; Bu xəbərlər bloku eyni zamanda hər gün regionun telekanallara Marneuli, Qori, Zuqdidə və Axalkalakiyə verilir; Eyni zamanda əməkdaş regionun telekanalları bu xəbərləri təkrar olaraq sabah və axşam saatlarında yayınlamaqda səlahiyyətliyərlər. Bundan əlavə regionun telekompaniyalarının yerli redaksiyaları tərəfindən hazırladığı siujetləri *cəmiyyət yayınına* təklif etmə imkanları da var. 2010-cu ilin mart ayının 1-dən başlayan "milli moambe"-nin hər günlük ayrı-ayrı dillərdə yayınlanması, məqsədlənmiş auditoriyanın marağını qazandı. Bu gün milli azlıqların redaksiyaları artıq özlərinə maraqlı reportajları hazırlayıb yayınlamaq imkanına malikdirlər. İndi *cəmiyyət yayınına* radio efiri ilə "milli moambe"-nin audio versiyası yayınlanmaqdadır. Xəbərlərin Azərbaycan, Apxaz, Os və Erməni dilində radio yayınına Gürcü dilində olan proqramlar əlavə olundu. Milli azlıqların dilində radio yayını eyni zamanda "birinci radiyonun"²⁷ efiri ilə də yayınlanmaqdadır.

2010-cu ilin noyabr ayının 18-19-da *cəmiyyət yayınına milli azlıqların redaksiyası və regionun telekompaniyalarının* təcili görüşü keçirildi. Bu iki günlük görüşdə, tematik məsələlərlə birlikdə bu məsələlər barəsində müzakirələr keçirildi – yerli televiziyanın proqramlarının nə qədər izlənməsi regionun televiziyanın cəmi nə qədər izləyicisi var və onların arasında nə qədər milli azlıqların nümayəndələrindəndir, nə kimi texniki bazaya malikdirlər.

2010-cu ilin yanvar ayının 25-dən efirə yeni *Rus telekanalı* „ПИК“²⁸ çıxdı və bu kanal satelit əlaqə vasitəsi ilə yayınlanır. Bu kanalın əsas məqsədi Qafqaz xalqının hər günlük xəbərlərindən obyektiv məlumat almaqdır; Telekanalıda artıq müasir sənədi filmlər, tok-şoular, tele-jurnallar, tarix haqqda maraqlı müzakirələr və sənət barədə verilişlər yayınlanır.

Prioritetli məsələ №3.3. Ysın proqramlarında milli azlıqların yayınlanması və iştirak etməsinin imkanı

²⁷ <http://www.radio1.ge/>

²⁸ <http://pik.tv/ru>

Fevral ayının 24-də ombusmen və ombusmen aparatında yerləşən milli azlıqlar şurası, cəmiyyət yayınının baş direktoru ilə görüşdü; görüşdə milli azlıqların dilində yayınlanan proqramlar müzakirə olundu.

- Tok-şou "Çveni ezo"²⁹

Tok-şou "Çveni ezo"-nun məqsədlənmiş auditoriyası yalnız milli azlıqlardan ibarət deyil. Verliş Gürcü dilində yayınlanır və məqsədi geniş auditoriyaya Gürcüstanda yaşayan milli azlıqların mədəniyyəti, ənənələri və onların bu günlük vəziyyətini bildirməkdir.

- Tele körpü "Tbilisi-Bakı"³⁰

Cəmiyyət yayını tez-tez Tbilisi və Bakı arasında iki dövlətin əlaqələrinin möhkəmlənməsinə məqsədlənən tele körpülər keçirir. Aprel ayının 24-də Azərbaycan və Gürcüstan cəmiyyət yayınları arasında tele körpü keçirildi. Söhbət iki dövlət arasındakı qeyri hökumət sektorundakı əlaqələrinə toxundu. Bu tele körpü hər iki dövlətin izləyicilərində böyük maraq yaratdı; bu məqsədi nəzərə alaraq layihə sisteməlik xasiyyət aldı. Noyabr-dekabr ayında "qunşular bir birini yaxşı tanımalıdırlar" və "iki dövlətin ekonomik əməkdaşlığı" barədə iki tele körpü keçirildi.

Prioritetli məsələ №3.4. Milli azlıqların dilində elektron və çap mediasının imkanı.

*Mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyinin*³¹ *yardımı ilə "Gürcüstan" və "Vrastani" qəzetlərinin nömrələri çap olundu.* Azərbaycan və Erməni dilli qəzetlərin çap olunması Gürcüstanda yaşayan Azərbaycan və Ermənilərin məlumatlaşmasının artmasına və onların Gürcü mədəniyyət dairəsində inteqrasiyasına imkan verir. Bu qəzetlərin çap olunması üçün nazirlik şəxsi büdcəsindən 15,000 lari ayırdı, bununla *Gürcüstan prezidentinin* əmri ilə, "Gürcüstan" və "Vrastani" qəzetlərinin çapı üçün Gürcüstan prezidentinin rezerv fondundan 60,000 lari məbləğ ayrıldı; qeyd olunan məbləğ qəzetlərin çapı üçün, hər iki qəzetə düzgün bölündü. Uyğun olaraq qeyd olunan Azərbaycan və Erməni dilli periodik nəşrləri 2010-cu ildə nazirlik tərəfindən 45,000 lari məbləği ilə maliyələndi.

²⁹ <http://www.1tv.ge/Show-Home.aspx?LangID=1&Location=14>

³⁰ <http://www.1tv.ge/Show-Home.aspx?LangID=1&Location=114>

³¹ <http://www.mcs.gov.ge/>

Prioritetli məsələ №3.5. Mediyada tolerantlığın və mədəni pluralizmin əkilməsinin yardımı

- *Verliş "Çveni ezo"* hər bazar günü efirdədir. Verliş "Çveni ezo" ombusmen aparatına yerləşən milli azlıqlar şurası tərəfindən, "2010-cu ilin ən tolerant verlişi" kimi mükafatlandırıldı. Cəmiyyət yayınının efirində bu verliş ilk dəfə 2007-ci ilin iyun ayının 2-də yayınlandı. Ondan sonra 2010-cu ilin iyun ayı daxil olmaqla bütün 88 verliş hazırlandı. Ümumiyyətlə 2009-cu il (dekabr) – 2010-cu il (dekabr) ilin televiziya sezonunda 32 verliş yayımlandı; yalnız dekorasiya üçün 2010-cu ildə 33,120 lari xərcləndi (USAİD/UNAG proqramı əsasında maaliyələndi). Çox maraqlı məsələlər yayınlanmı oldu – Qafqaz evi, yolların reabilitasiya proqramı, foto sənət, sənət təhsilinin yeni proqramı. Eyni zamanda efirdə, Sxinvali və Soxumi tiatrinin işlərinə həsr olunmuş verlişdə yayınlandı.
- Cəmiyyət yayınının Kürt redaksiyasının istəyi ilə internet istifadəçilərinə Kürt azlıqlarının ənənələrini, mədəniyyətini və müasir vəziyyətini anladacaq veb səhvə www.kurd.ge yaratdı.
- *Gürcüstan prezidentinin yanında yerləşən tolerantlıq və inteqrasiya şurası və Gürcüstanın BMT asosiyasiyası tərəfindən xüsusi elektron baza yarandı və tez-tez yenilənməkdədir. Məlumat bazası istifadəçilərə Gürcüstanda yaşayan milli azlıqların tarixi və mədəniyyəti barədə məlumat təklif edir.*

Cəmiyyət yayını tərəfindən milli azlıqların proqramları üçün 2010-cu ildə tamamı ilə 463,213 lari xərcləndi.

Milli konsepsiyanın istiqaməti №4.
Prioritetli integrasiya və mülki iştirak

Prioritetli məsələ №4.1. Milli azlıqların bərabər səviyyəli seçki hüququnun yardaml

Gürcüstanın mərkəzi seçki komissiyası (GMSK)³² şikayətçi seçicilərinə yardımçı işçi qrupu yarandı. Qrupun tərkibi komisiya üzvləri, administrasiyanın əməkdaşları, yerli qeyri hökumət və hökumət, eyni zamanda mövcud olan beynəlxalq təşkilatlardan ibarətdir. Qeyd olunan qrup 2010-cu ilin aprel-may aylarında 15 iş görüşü keçirdi, burada milli azlıqların yaşadığı regionlarda seçki hüququnun tam məlumatın verilməsinə, onların seçki proseslərinə qatılmasına, və azlı nümayəndələrinin fikirlərini nəzərə alınmasına xüsusi nəzər salındı. Qeyd olunan səviyyəli seçicilərin son dərəcədə yardımı, onların məlumatlaşması və seçki prosesində təm iştiraki məqsədi ilə, bu qrup 2010-cu il may ayının 30-da yerli hakimiyyətin seçkiləri üçün, belə tədbirlər məqsədləndi və həyata keçirildi:

- 9 seçki ölkündə 314 seçki məhəlləsində Azərbaycan və Erməni dillərində tərcümə olunmuş seçici siyahısının birinci versiyası yapıldı;
- Rus, Azərbaycan və Erməni dillərində seçki komissiyasının instuksiyası hazırlandı, tərcümə olundu və çap edildi;
- Bütün qeyri Gürcü dilli ölkələrə bölüşdürülən seçki günü instuksiyası - Rus, Azərbaycan və Erməni dillərində hazırlandı, tərcümə olundu və çap edildi;
- Seçki məhəllələrində Azərbaycan və Erməni dillərində seçicilərin son versiyası yapıldı, hazırlandı, tərcümə olundu və çap edildi;
- Seçki biuletenləri Gürcü-Azərbaycan və Gürcü-Erməni dillərində hazırlandı və çap olundu;
- Eyni zamanda Rus, Azərbaycan və Erməni dillərində aşağıda sadalanan məsələlərin 100,000-nə qədər eqzempliyarı hazırlandı, çap olundu və yayıldı:
 - Səs vermə instuksiyası;
 - Seçki biuleteninin doldurma qaydaları;
 - Səs vermə prosedurları əks etdirən posterlər;
 - Flayerlər;
 - Buklet "Seciciyə yadigar";
- Reqiyonel televizya və radiyo efirlərində, milli və etnik azlıqların six yaşadığı reqiyonlarda mövcud olan elektron və çap vasitələri ilə, reklamlar tərcümə olundu və yayınlandı.

Aprəl ayının 13-də Gürcüstanın ombusmeni və omusmen aparatında yerləşən milli azlıqların şurası, seçkilərin mərkəzi komissiyasının başçısı ilə görüşdü. Görüşdə 2010-cu il may ayının 30-da yerli hakimiyyət seçkilərində milli azlıqlarının iştirakı, milli azlıqların

³² <http://www.cec.gov.ge/>

seçki məsələlərinin tərcüməsi, onlara çatdırılması və onların seçkilərə qatılması məsələləri müzakirə olundu.

Bir neçə beynəlxalq və yerli qeyri hökumət təşkilatları GMSK-nın tərəfdarlığı ilə Tbilisi və Samsxe-Cavaxetidə qeyri Gürcü dilli seçicilərin yardımə və məlumatlaşması layihələrini həyata keçirdi. Şəxsən, BMT-nin inkişaf proqramı (UNDP³³) – poster və flaelərin tərcüməsi və çapı; Seçki sisteminin beynəlxalq fondu (IFES³⁴) - poster və flaelərin tərcüməsi və çapı; Azərbaycan, Rus və Erməni dillərində yazılı köynəklərin hazırlanması.

M. Melkonian adına tolerantlıq və inteqrasiyanın yardım fondu tərəfindən, Axalkalaki və Ninotsmindada yerli hakimiyyət orqanlarının seçkilərinə hazırlanma və seçki günü prosedurları barədə detal məlumat toplanmasına məqsədlənən layihə həyata keçdi. Layihə 22 majoritar ölkədə və 21 kəndin ərazisində həyata keçdi. GMSK tərəfindən hazırlanmış məlumat reklamları yerli televiza "ATV-12" və "Parvana"-da yayınlanırdı.

Seçki sisteminin inkişaf, reforma və öyrənmə mərkəzi³⁵ Axalkalaki, Axalsixe və Ninotsminda munisipalitetlərində, "Etnik azlıqların ədalətli təhsilinin yüksəlişinin yardımını demokratik seçkilərin mənası və təşkil olunmuş xüsusiyyətlərin anlayışı" adlanan xüsusi layihəni həyata keçirir. Layihə əsasında 920 iştirakçı təhsil alır və eynizamanda seçki resurs-mərkəzi yarandı.

Dekabr ayının 2-də GMSK-da yerli və beynəlxalq qeyri hökumət təşkilatları ilə görüş keçirildi. Görüşdə milli azlıqların problemləri barədə birli işlər müzakirə olundu. Görüşdə GMSK-nın administrasiyasının, seçki sisteminin inkişafının, reformalar və təhsil mərkəzinin, qeyri hökumət təşkilatları "Gənc yuristlər asosiyasiyası", "Ədalətli seçkilər və demokratiyanın beynəlxalq cəmiyyəti", "Yeni nəsəl-yeni inisiyativə", "ALPE" , "Çox millətli Gürcüstanın" "Mülki inteqrasiya fondunun" ombutsmen ofisinin, seçki sisteminin beynəlxalq fondunun(IFES), ABŞ-nin beynəlxalq işlərinin milli demokratik institutunun (NDİ), və BMT-nin inkişaf proqramının nümayəndələri iştirak etdilər.

GMSK-nın başçısının inisiyativisi ilə qeyri Gürcü dilli sakinlər üçün seçki mühitinin yaxşılaşması və seçki prosesində daha aktiv iştirak etmələri üçün qeyri Gürcü dilli reqiyonlarda resurs-mərkəzlərin açılması məqsədi ilə (hələlik beş-altı munisipalitetdə), grant şəkilində məbləğ ayrılması planlaşdırıldı. Bu resurs-mərkəzlərdə treninqlər və başqa-başqa aktivliklərin həyata keçməsi planlaşdırılır.

GMSK tərəfindən 2010-cu ildə ölkənin qeyri hökumət təşkilatlarının grant layihələrinin maaliyələşməsi üçün 121,057 lari məbləğ ayrıldı; yalnız seçki komisiyası nümayəndələrinin instruksiyasının Azərbaycan dilində tərcüməsi üçün - 1,500 lari ayrıldı.

³³ http://undp.org.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=40&pr_id=58

³⁴ <http://www.ifes.org/Search.aspx?search=ifes+in+georgia>

³⁵ <http://electionreforms.ge/>

Prioritetli məsələ №4.2. Qərar alma prosesində milli azlıqların iştirakının yaxşılaşması

*Requiyonal inkişafı və infrastruktur nazirliyi*³⁶ ombusmenin yanında yerləşən milli azlıqlar şurası³⁷ ilə qarşılıqlı anlaşma memorandumu bağladı. Memorandum əsasında tərəflər milli azlıqların mülki inteqrasiyası və ünnüləşmə sferində əməkdaşlıq edəcəklər. Əməkdaşlıq konsultasiyalar, müzakirələr, məlumat dəyişmələr, seminar və konferensiyaların təşkilatçılığı ilə həyata keçiriləcək.

21

2010-cu ilin may ayında, *mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi və ombusmenin yanında yerləşən milli azlıqlar şurası* arasında əməkdaşlıq memorandumu imzalandı. Bu memorandumun məqsədi Gürcüstanda yaşayan milli azlıqların tam mülki inteqrasiyasının yardımı, milli azlıqların hüquqları və azadlığının qorunması və ünnüləşməsidir; Eyni zamanda milli azlıqlar nümayəndələrinin cəmiyyət həyatının bütün sferlərində iştirakına yardım, azlıqların dili, mədəniyyəti, ənənələri və onlara ayid olan başqa vacib əlamətlərin qorunmasına məqsədlənir. İki tərəfli memorandum əsasında, mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi milli azlıqlarla əlaqədar layihələr və proqramları həyata keçirmə cavabkeyliyini boyum olur; Bundan əlavə nazirlik ombusmenin yanında yerləşən milli azlıqlar şurası ilə sıx əməkdaşlıq edir və onların rekomendasiyalarına nəzər salır.

Aprel ayının 14-də *reinteqrasiya məsələlərində devlət nazirinin mavini və aparatın əməkdaşları*, Samsxe-Cavaxeti requiyonunda mövcud olan qeyri hökumət təşkilatlarının nümayəndələri ilə görüşdü. Görüşün inisiyatoru *Gürcüstanın strateji və beynəlxalq əlaqələrin tədqiqat mərkəzinin (GFSSİS*³⁸) Samsxe-Cavaxeti requiyonundakı ofisi idi. Görüşün məqsədi requiyonun qeyri hökumət sektorunun və ictimai məktəblərin məllimləri üçün, milli azlıqların hüququnun qorunması tərəfindən bir il ərzində devlət nazirinin aparatı tərəfindən işlərin nəticələrini və gələcək planların müzakirəsi idi.

Dekabr ayının 14-16-da, reinteqrasiya məsələlərində devlət naziri aparatının və requiyonal inkişaf və infrastruktur nazirliyinin bərabər təşilatçılığı ilə (Coe/ECMI proqram yardımı ilə), yeni seçilmiş yerli hakimiyyət orqanlarının nümayəndələri üçün, eyni zamanda tərəf administrasiyaların işləməsi məqsədi ilə "azlıqların inteqrasiyası məqsədi ilə, Gürcüstan requiyonlarında yerli hakimiyyət orqanlarının işləri" adlı konferensiya keçirildi. Bu görüşün tematik hissəsi yerli idarələrə əhali ilə əlaqədə vacib yardım göstərəcək. Bu konferensiyanın iştirakçıları, milli azlıqların sıx yaşadıkları bütün requiyonlardan dəvət olunmuşdurlar; Konferensiyada təqdim olunmuş bir çox tematik

³⁶ <http://mrdi.gov.ge/>

³⁷ <http://ombudsman.ge/index.php?page=777&lang=0&n=24>

³⁸ <http://www.gfssis.org/index.php/ge>

təqdimtalardan (onların arasında tanınmış beynəlxalq mütəxəssis tərəfindən) və vizitlərin (parlamentə və prezident administrasiyasına) nəticələri ilə, onlar azlıqların inteqrasiyası ilə əlaqədar problemlər barəsində yeni biliklər aldılar.

Kaxeti tərəfinə bir neçə dəfə ombusmenin yanında yerləşən tolerantlıq mərkəzinin və milli azlıqlar şurasının mütəxəssisləri dəvət olunmuşdur. Onlar, kist (Vainax), Os, Avaria və İud azlıqlar nümayəndələri ilə görüşdülər. Onlar, tolerantlığın beynəlxalq günü (noyabrın 16-sı) qeyd edilmə tarixi, mülki inteqrasiya və tolerantlıq, güzəşt və mülki inteqrasiya konsepsiyasının və 2010-cu ilin hərəkət planının həyata keçməsinin monitorinqi barəsində söhbət etdilər. Milli azlıqların yaşadığı reqlionlarda (Omalo, Tsitskanaantseri, Çantlisxure, Okteoberi) yeni tikilmiş və ya təfil edilmiş məktəbləri, mədəniyyət evlərini və başqa obyektləri qəzdlər.

Prioritetli məsələ №4.3. Milli azlıqların qorunması barədə Avropa çərçivə konvensiyasının ünləşməsi

Avropa şurası tərəfindən 01.02.1995-ci ildə qəbul olunmuş və Gürcüstanparlamenti tərəfindən 13.10.2005-ci ildə refisiyaləşmış "*Milli azlıqların qorunması barədə Avropa çərçivə konvensiyasının*"³⁹ ünləşmiş və cəmiyyətin daha çox məlumatlaşması məqsədi ilə, reinteqrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatı tərəfindən yeni nəşr hazırlandı – "milli azlıqların qorunması barədə çərçivə konvensiya – sual, cavab və işlərdə" broşurlar. Hər iki nəşr Avropa şurası (CoE) və azlıqlar məsələlərində milli mərkəz (ECMI) proqramının yardımı və maaliyyəsi ilə çap olundu.

2010- cu ildə *Kaxeti tərəfində* qubernatorun administarsiyasının yanında yaranmış cəmiyyət şurasının bir neçə görüşü keçirildi. Görüşdə Kaxeti tərəfinin spesifik və milli alıqların qoruması barədə avrupa şurasının çərçivəli konsepsiyasının həyata keçirilməklə və rekomendasiyalarla əlaqədar məsələlər müzakirə olundu.

³⁹ <http://diversity.ge/files/files/ec-157-geo.pdf>

Milli konsepsiyanın istiqaməti №5.
Sosial və regional integrasiya

Prioritetli məsələ №5.1. Milli azlıqların yaşadığı reqiyonlarda infrastrukturun inkişafı

Milli azlıqların yaşadığı reqiyonlarda sosial-ekonomik integrasiya məqsədi ilə, infrastrukturun vacib layihəsi həyata keçirildi.

Fond – Gürcüstana minilliyin səbəbi (MCG⁴⁰) tərəfdarlığı ilə, Samsxe-Cavaxetidə yol reabilitasiyası layihəsi⁴¹, xüsusən – 224km yolun yrnılənməsi, eyni zamanda, 600 metr uzunluğu olan 15 körpünün və reabilitasiya yolu boyunca yerləşən drenaj sistemlərinin təmiri həyata keçirildi. Yolun təmiri 2008-2010 illərdə Tbilisi yaxınlığında olan Teletidən başladı və Manqlisidən keçərək Tsalkaya, sonra Ninotsminda və Axalkalakiyə uzandı. Sonda yol Ermənistan və Türkiyə sərhədlətinə qədər gedir və üç dövləti bir-virinə bağlayır. *Fond – Gürcüstana minilliyin səbəbi* tərəfindən reabilitasiya olunmuş yolun ekspulatasiya müddəti 20 ilik əhatə olunub. Layihənin həyata keçməsi ilə, alver, turizm və başqa bizneslər üçün daha yaxşı şəraitlər yaradacaq, bu da reqiyonda yeni iş yerlərinin artmasına səbəb olacaq. Lyihə eyni zamanda, bu iki reqiyonun bütün Gürcüstanla birləşməsinə yardım edəcək, bu da eyni zamanda, yerli əhalinin sosial, siyasi və ekonomik integrasiyasını hızlaşdıracaq. Yolun tikinti-reabilitasiya işləri beynəlxalq standartların tam qorunması ilə bitdi. Qey olunmalıdır ki, yolun tikinti-reabilitasiya prosesində, kvalivikasiya və bacarığı nəzərə almaqla, 3,000-dən çox yerli sakin çalışırdı.

*Reqiyonal inkişaf və infrastruktur nazirliyi*⁴² Axalsixe-Ninotsminda-Ermənistanın sərhəd avtomobil yolunun birinci km-də, Ptsxvera çayının üstündə yerləşən körpü keçici vasitənin reabilitasiyasını bitirdi: Batumi (Anqisa) – Axalsixe (Adiqeni) avtomobil yolunun 140-144 km əhatənin reabilitasiyasını: Koda-Tetritsaronun avtomobil yolunu 12-16 km əhatəsinin reabilitasiyasını: Bolnisi Sioni Tsuğruğaseni-monasterinin avtomobil yolunun 11-ci km-sında Poladauri çayının üstündə yerləşən körpü keçici vasitəsinin reabilitasiyası: Xaşuri-Axalsixe-Vale avtomobil yolunun Türkiyə sərhədinin yanında yerləşən körpünün reabilitasiyası; Ermənistan sərhədinə qədər Axalsixe-Ninotsminda avtomobil yolunun sahələrinin reabilitasiyası; Bakuriyani dairəvi yolunun reabilitasiyası; Minadze-Uravelinin avtomobil yolunun reabilitasiyası; Bakuriyaninin didveli sürüşmə kompleksinə gedən avtomobil yolunun reabilitasiyası; Minadze-Uravelinin piyada yolunun reabilitasiyası; Tbilisi-Kocori-Tsalka-Ninotsmindanın avtomobil yolunun 44-53 km reabilitasiyası; Böyük Dmanisi-Dmanisi-Qomareti-Bedianinin avtomobil yolunun 1-

⁴⁰ <http://mcg.ge/>

⁴¹ <http://mcg.ge/?l=2&i=1443>

⁴² <http://www.georoad.ge/>

12km reabilitasiyası; Şulaveri-Tsitel xidinin avtomobil yolunun 12-24 kv sahəsinin reabilitasiyası

Samsxe-Cavaxetidə *Dövlət vacibliyi daşıyan yolların reabilitasiya proqramı əsasında*⁴³ dövlət büdcəsindən 28,689,800 lari ilə qiymətlənən 9 proqramın həyata keçməsi davam edir. Tsalka-Axalkalaki yolunun işləməsi ayrıca qeyd olunmalıdır, bu ana şəhərəqədər olan məsafəni iki dəfə azaldır. *Kəndə yardım proqramına*⁴⁴ uyğu olaraq həyata keçmiş layihələrin əsasında kən yolları və körpülərə təmir olundu. *Reqiyonda həyata keçiriləsi layihələr fondundan*⁴⁵ ayrılmış məbləğlə körpülər, küçələr və xarici işiqləndirmə düzəldildi.

24

Dmanisi munisipalitetində⁴⁶ Dmanisi, Kamarlo, Qarabulax, İpnari, Orozmani, Qızılkilsə, Sakire, İğənçay və Amamlonun ərazi birliklərində yolların reabilitasiya işləri aparıldı. Daxilli avtomobil yollarının 45 km uzunluğunda ərazi reabilitasiya olundu. Tunus və Şindlari kəndlərində, kəndlərin piyadi yollarının reabilitasiya işləri həyata keçirildi. Piadi yol Dalar kəndində xreşləndi. Kən yollarında avtomobilin manesiz hərəkət etməsi üçün Dmainisnin və Qızılkilsənin ərazi bilikləri kəndlərində körpülər salındı.

*Qardabani munisipalitetində*⁴⁷ yol reabilitasiyası sona çatdı, Qaracalar və Kəpənəkçinin yolları xreşləndi, Kalininoda isə yolların oyuqlarının təmiri həyata keçirildi.

*Tsalka munisipalitetində*⁴⁸ əhalinin yaşayış şəraitlərinin yaxşılaşması məqsədi ilə, daxili yolların və xarici işiqləndirmənin reabilitasiyası həyata keçirildi.

*Bolnisi munisipalitetində*⁴⁹ yerli idarə 21 kənddə piyadi və daxili yolları təmir etdi, 4 kəndə işiğ saldı. Yerli su sistemlərinin reabilitasiyasının belə layihələri həyata keçirildi: Sarticala (Muğanlı), Kolaqari-Marneuli maqistralının xətti, Marneuli şəhərinin Rustaveli küçəsinin şəbəkəsi və Tetrtsxaro şəhərinin daxili ayırma şəbəkəsinin reabilitasiyası.

Samsxe-Cavaxetidə kəndə yardım proqramına uyğun olaraq həyata keçirilmiş layihələr əsasında, su sistemləri təmir olundu. Reqiyonlarda həyata keçiriləsi layihələr fondundan ayrılmış məbləğlə su kanalları təmir edildi

⁴³ <http://www.georoad.ge/?que=geo/projects>

⁴⁴ <http://mrđi.gov.ge/?page=rightgv&id=5&lang=1>

⁴⁵ <http://mrđi.gov.ge/?page=rightgvv&id=5&lang=1>

⁴⁶ <http://www.dmanisi.com.ge/>

⁴⁷ <http://kvemokartli.gov.ge/?page=gardabani&lang=1>

⁴⁸ <http://kvemokartli.gov.ge/?page=calka&lang=1>

⁴⁹ <http://kvemokartli.gov.ge/?page=bolnisi&lang=1>

Bolnisi munisipalitetinin rəhbərliyi 32 qeyri Gürcü kəndində içmə suyu sisteminin reabilitasiya işlərini, 7 kəndində isə suvarma iriqasiya işlərini həyata keçirdi.

Dmanisi munisipalitetində içmə suyu reabilitasiya işləri bu administrasiya vahidliklərində həyata keçdi: Sarkineti, Amamlo, Kamarlo, Qarabulax və Orozmaninin ərazi orqanları və Mamışlarşı kəndində.

Qardaban munisipalitetinin Ambartabaşı kəndində içmə suyu borularının montajı sona çatdı, Birlik və Təzəkənd kəndlərində isə suvarma arxı təmizləndi. Planla uyğun olaraq içmə su sisteminin reabilitasiya işləri Ağtəhlə və Qaratəhlədə davam edir.

Tsalka munisipalitetinin Aşkala kəndində yaşayan Erməni əhalisinin yaşayış şəraitlərinin yaxşılaşması məqsədi ilə su sistemi reabilitasiya olundu.

*Samsxe-Cavaxetidə məktəblərin reabilitasiya proqramı*⁵⁰ əsasında təhsil və elm nazirliyi tərəfindən cari ildə reqiyonun 30 məktəbi təmir olundu. Bunlardan Axalkalaki və Ninotsminda munisipalitetlərində 19 məktəb təmir olundu.

Qardabani munisipalitetində Qaracalarda məktəb tikilməsi başladı, məbləğ *Heydər Əliyev fondundan*⁵¹ ayrıldı. Məktəb müasir texnika və inventarla tamamlanacaq və 650 şaqird üçün nəzərə alınacaq. Munisipalitetin məktəbəqədər ibrətverici müəssisələri, kitabxanaları, mədəniyyət mərkəzləri və idman məktəbləri sistemətik olaraq maaliyyənlər. Candar kəndində uşaq bağçasının rekonstruksiyası sona çatdı.

*Marneuli munisipalitetində*⁵² 7-ci ictimai məktəbin reabilitasiyası sona çatdı: İşlər "Heydər Əliyev fondunun" maaliyyəsi ilə həyata keçdi. Marneuli munisipalitetinin Axlolalo kəndində tamamı ilə Yaponiya hakimiyyətinin maaliyyəşdiriyi yeni ictimai məktəb açıldı. Eyni zamanda Marneulidə Çağlar ibrətverici müəssisəsi açıldı, burada təhsil Gürcü və Azərbaycan dillərində verilir; Məktəb müasir texnika ilə tamamlanıb və 200 şaqirdə nəzərə alınıb.

Bolnisi munisipalitetində 14 ümumtəhsil ictimai məktəbdə kapital və cari təmir işləri aparıldı.

Tsalka munisipalitetinin Qızılilsə kəndində təlim şəraitinin yaxşılaşması məqsədi ilə Erməni ictimai məktəbi təmir edildi.

⁵⁰ <http://www.esida.ge/>

⁵¹ http://www.heydar-aliyev-foundation.org/index_e.html

⁵² <http://kvemokartli.gov.ge/?page=marneuli&lang=1>

Samsxe-Cavaxetidə *Kəndə yardım proqramına* uyğun olaraq həyata keçmiş layihələr əsasında bir neçə mədəniyyət mərkəzi təmir olundu.

Kaxeti tərəf munisipalitetlərin idarələri tərəfindən kənd klubları və mədəniyyət evlərinin binaları təmir olundu.

Marneuli munisipalitetinin Çanaxçı kəndində mədəniyyət evinin reabilitasiya işləri keçirildi.

Bolnisi munisipalitetində munisipalitetin 2 kənd klubu təmir olundu.

Marneuli munisipalitetinin Aziakənd, Daştəpə və Mollaoğlu kəndlərində stadionların təmiri sona çatdı.

Dmanisi munisipalitetində Dmanisi temi və Qantiadinin ərazi orqanlarının kəndlərində mini futbol stadionları salındı.

Tsalka munisipalitetinin Jinisi, Trialeti və Avranlo kəndində açıq idman meydançalarının və idman zallarının təmir işləri həyata keçirildi.

Qardabani munisipalitetinin Kosalı və Nazarlı kəndində daxili işıqlar, Qaracalar kəndində isə administrasiya binasının tikilməsi sona çatdı.

Dmanisi Munisipalitetinin Amamlo ərazi orqanlarının kəndlərində gecə işıqlandırıcıları salındı. Kamarlı, Amamlo, Qarabulax, Ququti və İpnarinin ərazi orqanlarının kəndlərində ritual zalları düzəldildi. Eyni zamanda İpnari, Dmanisi temi, Orozmani, Ququti və Qarabulaxın ərazi orqanı kəndlərdə qəbiristanlıqlar hasarlandı və yol qıraqları salındı. Qeyd olunan işlərin həyata keçməindən sonra əhalinin ritual xidməti, qəbiristanlığı qorunması yaxşılaşdı. Yuxarıda qeyd olunan kəndlərin infrastrukturunu yaxşılaşdı. Həyata keçirilmiş layihələrdən sonra infeksiya xəstəlikləri azaldı, sanitariya-higiyena və əhalinin yaşayış şəraitləri yaxşılaşdı. Dmanisi munisipalitetində 2010-cu ilin hərəkət planı ilə 208 adama iş verildi.

Samsxe-Cavaxetidə Gürcüstan hakimiyyəti və yerli büdcələrin gəliri ilə, infrastruktur obyektlərin reabilitasiya məqsədi ilə, Həyata keçirilən investisiyaların cəmi 108,829,910 ləri oldu. 2010-cu ildə bu layihələr həyata keçirildi:

- *Məktəbin yardım proqramı*⁵³: *Kəndə yardım proqramı* əsasında 117 Erməni kəndinə 1,578,660 ləri ayrıldı, buda layihədə istifadə olunan tam məbləğin 54%-nı təqdim edir. Qeyd olunan məbləğlərlə lazımlı prioritetləri əhalinin özü seçdi və həyata

⁵³ <http://mr.di.gov.ge/?page=rightgvv&id=5&lang=1>

keçirilməsində özləri aktiv iştirak etdilər. Qeyd olunan praqrama sonsuz müvəffəqiyyətlidir, nədən ki, infrastrukturun reabilitasiyası ilə birlikdə praqram, məsələlərin mobilizasiyasına və cəmiyyət ehtiyaclarının yardımına cavabkarlığın artmasına, eyni zamanda yerli əhaliyə iş verilməsi ilə imkanlarının yaxşılaşmasına yardım edir. Etnik azlıqların yaşadığı yerlərdə praqram əsasında 228 layihə həyata keçirildi. Kanalizasiyalar, mədəniyyət evləri, içmə su sistemləri və başqaları təmir olundu.

- *Reqiyonlarda həyata keçiriləsi layihələr fondu*⁵⁴*tərəfindən maaliyələnməmiş layihələr:* Qeyd olunan praqram əsasında etnik azlıqların yaşadığı reqiyonlarda 11 böyük layihə həyata keçirildi. Bulayihələrin qiyməti 2,040,120 larıdır, bu da qeyd olunan fondun ayırdığı məbləğin 42%-ni təqdim edir. Çəx binalı yaşayış evləri, kanalizasiya sistemləri, xarici işıqlandırma və başqaları təmir olundu; Layihələrin çoxu sona çatdı; Axalkalkidə üzmə havuzunun tikilməsi tamamlanmayıb, bu da 2011 ildədə davam edəcək.
- *Munisipal inkişaf fondu*⁵⁵*tərəfindən maaliyyələnməmiş layihələr:* Ninotsminda munisipalitetində 3 layihənin reabilitasiyası davam edir. Bu layihənin qiyməti - 1,822,000 larıdır, Axalkalaki munisipalitetində isə qiyməti – 5,253,148 lari olan 7 layihə.

Gürcüstanın reqiyonal və infrastuktur nazirliyinin koordinasiyası ilə 2009-2010-cu illərdə, etnik azlıqların yaşadığı munisipalitetlərdə infrastruktur layihələrin həyata keçməsi üçün, bu qədər büdcəməbləği xərclənib:

	2009 il	2010 il
Axmeta	253 800 lari	380 900 lari
Qurcaani	4 889 lari	13 181 lari
Dedoplis tsxaro	8 486 lari	17 055 lari
Laqodexi	297 467 lari	237 579 lari
Saqareco	144 200 lari	365 600 lari
Siğnaği	32 045 lari	46 130 lari
Telavi	50 394 lari	140 479 lari
Kvareli	51 010 lari	144 566 lari
Tsalka	381 438 lari	258 667 lari
Bolnisi	657 591 lari	760 676 lari
Dmanisi	2 196 678 lari	2 991 475 lari
Qardabani	443 191 lari	1 225 327 lari
Marneuli	4 589 218.72 lari	4 438 666.34 lari
Axalkalaki	6 742 867 lari	7 701 631 lari
Ninotsminda	3 318 362 lari	3 986 868 lari
Cəmi:	19 171 636.72 lari	22 708 800.34 lari

⁵⁴ <http://mrdi.gov.ge/?page=rightgv&id=5&lang=1>

⁵⁵ <http://mdf.ge/georgian/>

Prioritetli məsələ №5.2. Milli azlıqlar nümayəndələrinin sənət hazırlığı və işləməsinə yardım

Zurab Jvania adına dövlət administrasiya məktəbi

2010-cı ilin iyun ayının 12-də Gürcüstan prezidenti yenidən təmirdən çıxmış *Zurab Jvania adına dövlət administrasiya məktəbi*⁵⁶ açdı. Məktəbin məqsədi Gürcüstanın mərkəzi və regional səviyyəsində hakimiyyət və yerli hakimiyyət orqanlarında işləyən ictimai işçilər üçün, daimi sənət inkişafının yardımı və inkişaf üçün uyğun necəki az müddətli, eləcə də uzunmüddətli sənət-ibrətverici proqramların seçməsi və yəqinə keçirməsidir.

28

Məktəbin infrastrukturunun yaxşılaşmasında əlavə, 2010-cu ildə Gürcüstanın təhsil və elm nazirliyi tərəfindən fərqli az müddətli və uzun müddətli təhsil proqramları keçirildi. Proqramın yazılmasına analiz və tədqiqat lazım idi, bu işə ECMİ və milli azlıqlar məsələlərində ATƏT-in baş komissarının tərəfdarlığı ilə həyata keçirildi.

2010-cu ildə həyata keçirilmiş aktivliklərin nəticəsinə görə, *Zurab Jvania adına dövlət administrasiya məktəbi* dinləyicilərə bu az müddətli və uzun müddətli təhsil və sənət inkişafı proqramlarını təklif edəcək:

Az müddətli kursların siyahısı:

1. *Məlumat texnologiyalarının idarəsi*
2. *Maaliyyə menecmenti*
3. *Layihənin idarəsi və monitorinq*
4. *İnsan resurslarının idarəsi*
5. *Ədalətin əsası və işbaşlama*
6. *Menecmentin əsası*

Uzun müddətli kursların siyahısı:

1. *Gürcü dili öyrənmə kursu (İlə 3 ay pillələrlə);*
2. *İnglis dili öyrənmə kursu (İlə 3 ay pillələrlə).*

2010-cu ilin sənət inkişafı kursunu (*Gürcü dili öyrənmə kursu, İnglis dili öyrənmə kursu, Məlumat texnologiyalarının idarə kursu*) 15 Azərbaycan və 15 Erməni milliyətli dinləyici keçdi və indi onlar ayrı-ayrı regionun (Qardabani, Bolnisi, Marneuli, Rustavi, Tetritsxaro, Axalkalaki, Axalsixe, Ninotsminda) hakimiyyəti və yerli şəxsi idarələrin müəsislərində işləyirlər.

⁵⁶ <http://mes.gov.ge/content.php?t=srch&search=სახელმწიფო ადმინისტრირების სკოლა&id=951&lang=geo>

Milli azlıqlar nümayəndələrinin sənət hazırlığı və işləməsinə yardım

- Gürcüstanın təhsil və elm nazirliyi 2009-cu ildən bu günə qədər, *sənət təhsili raformasının*⁵⁷ strateji sənədinə əsaslanaraq dövlət proqramları həyata keçirir və sənət təhsilində əhalinin fərqli qrupları üçün, eyni zamanda etnik azlıqlar üçün, əlavə tədbirləri nəzərdə tutur.
- *Sənət kəndlərində*⁵⁸ etnik azlıqlar nümayəndələrinin studentlərinin sayı getdikcə artır. Hal hazırda *Kajreti sənət kolejində*⁵⁹ 42 etnik azlıqlar nümayəndəsi təhsil alır və ümumi yaşayış evində yaşayır (Çeçen, İnkilo, Azərbaycanlı); Eyni zamanda, *Axalkalakinin ali təhsil müəssisə-kolejində* sənət proqramına 32 student tapşırır, *Axalsixenin sənət təhsil mərkəzində*⁶⁰ isə - etnik azlıqların 48 nümayəndəsi (Erməni, Yunan, Ukrainalı, Rus, Azərbaycanlı, Alman). Etnik azlıqlar nümayəndələrin bir çoxu *Tbilisinin 8-ci sənət kolecində*⁶¹ təhsil alır.
- 2088-ci ildən Gürcüstanın Daxili işlər nazirliyinin polis akademiyası etnik azlıqlar nümayəndələri üçün, cari və gələcək polislər üçün Gürcü dilinin öyrənmə kurslarını keçirir, 2077-ci ildən isə - tədqiqat məsələləri haqqda xüsusi kurslar.
- 2010-cu ilin yanvar ayında, *reintegrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatının milli/etnik azlıqların idarəsinin* əməkdaşları Kvemo Kartli və Samsxe-Cavaxeti sakinləri üçün 100-bəndli sorğu hazırladılar. Sorğular kənddə yaşayan ictimai məktəbləri bitirəndən sora işsiz qalan 18-dən 25 yaş arası gənclər üçün hazırlandı. Azərbaycan və Erməni dillərində tərcümə olunan bu sorğular, regionların kəndlərinə yayıldı. Sorğunun məqsədi, gənclərin işləməsinə mane olan faktorların aşkarı idi. Mövzuda lazımlılıqlara əsaslanaraq, reintegrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatının təşkilatçılığı ilə və 2011-ci ilin hərəkət planı əsasında, məqsədli qruplar üçün xüsusi trening-seminarlar keçirildi.

*Samsxe-Cavaxeti Axalsixenin sənət mərkəzində*⁶² regionunda etnik azlıqlar nümayəndələri sənət təhsil-savada malikdirlər.

Dmanisi munisipalitetində etnik azlıqlar üçün, ofis kompüter proqramlarının təhsili məqsədi ilə həyata keçirilmiş proqram əsasında, AAİP ibrətverici mərkəz Dmanisi şəhərinin ibrətverici

⁵⁷ <http://mes.gov.ge/content.php?id=213&lang=geo>

⁵⁸ <http://www.mes.gov.ge/content.php?id=145&lang=geo>

⁵⁹ <http://www.kachreti.vet.ge/>

⁶⁰ <http://www.akhalcikhe.vet.ge/>

⁶¹ <http://www.mes.gov.ge/content.php?id=145&lang=geo>

⁶² <http://www.akhalcikhe.vet.ge/>

resurs-mərkəzin əməkdaşlığı ilə 35 dinləyiciyə sertifikat verdi; Praqram davam edir və yeni qruplar sənədləşiblər.

Aqrobiznesin inkişaf layihəsi:

Aqrobiznesin inkişaf layihəsi⁶³, fond – Gürüstana minilliyin səbəbinin (GMS) tərəfdarlığı ilə, Gürcüstanın ayrı-ayrı reqiyonlarında eyni zamanda azlıqların sıx yaşadığı reqiyonlardada həyata keçirildi.

Ümumi büdcənin 20,200,000 ABŞ dollarla, layihə ferma işlərinin komersial, uduşlu arqobiznesə keçməyi qrant investisiyaların, texniki yardımı və bazar məlumatının yardımı yollarını nəzərdə tutur. Layihə əsasında maaliyələşmə prinsipi, konkurs qaydaları ilə, kiçik istehsalat, ferma xidmət mərkəzləri, sınımaz istehsalat zincirin və ilkin istehsalatın inkişafı üçün, Gürcüstanın bütün reqiyonlarına qrantlar verildi.

2010-cu ilin vəziyyətinə görə, ümumi büdcəsi 16 milyon lari olan 283 qrant layihəsi Samsxe-Cavaxeti, Kvemo kartli və Msxeta-Mtianeti reqiyonlarında maaliyələndi. Maaliyələşmə yolu ilə eyni miqdarda məbləğ cəlb olunub, bununlada praqram əsasında Gürcüstanın kənd təsərrüfatında işlənmiş investisiya ikiqat oldu və 32 milyon ABŞ dolar oldu. Layihənin həyata keçirilməsi nəticəsi ilə, kəntdə 3,000-ne qədər adama iş verildi, qeyri düzgün maaşı isə 100,000-dən çox adam alırdı. Aqrobiznes inkişaf layihəsinin əsasında reqiyonlarda istehsal olunmuş produktun realizasiyası Tbilisidə supermarketlər şəbəkəsində həyata keçir. Eyni zamanda, onların xüsusi növləri eksport olaraq Ukraina, ABŞ və Avropa birliyinin ölkələrinə çıxır.

⁶³ <http://mcg.ge/?l=2&i=273>

Milli konsepsiyanın istiqaməti №6. **Mədəniyyət və mənəviyyətin qorunması**

Gürcüstanda Yaşayan ayrı-ayrı milliyət və dinlilər Gürcüstanın vətəndaş mədəniyyətinin qorunması və inkişafında dövlətin subsidiyada olan dövlət təşkilatlarının yardımı və ya dövlətdə keçirilən tədbirlərdə milli azlıqların iştirakının yardımı üçün vacib rol oynayır.

2010-cu ildə müsəlman bayramı, *novruz bayramı* bayramı Gürcüstanın prezidentinin inisiyativ⁶⁴ ilə dövlət bayramı kimi elan edilməsi vacib məsələlərdən biridir.

2010-cu ildə mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi milli azlıqların mədəniyyətinə yardımını əsas iki istiqamətə həyata keçirirdi: 1) *Nazirliyin idarəsi altında olan dövlət təşkilatlarının yardımı ilə və 2) "Gürcüstanın milli azlıqlarının mədəniyyətinə yardım proqramı"* əsasında. Qeyd olunan proqram vasitəsi ilə, qeyri hökumət sektoru olan təşkilatları, inisiyativ qrupları tərəfindən təqdim olunan maraqlı layihələrin həyata keçməsinə yardım etmək mümkündür. Beləliklə, nazirlik çalışır ki, milli azlıqlar təşkilatlarının inkişafına və azad inisiyativlərin tərədarı olsun.

Mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi şəxsi sisteminə daxil olan, mədəniyyət sferində işləyən milli azlıqların, ictimai ədalətin hüquqi şəxslərinin yardımını hər günlük həyata keçirir. Mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi 2010-cu ilin "Milli azlıqların mədəniyyətinin yardımı proqramının" maaliyə yardımını "Gürcüstanın 2010-cu ilin dövlət büdcəsi barədə" Gürcüstanın qanunu ilə bu proqrama ayrılmış asiqnasiya əsasında həyata keçirirdi.

Mədəniyyət və hekal qoruma nazirliyinin 2010-cu ilin milli azlıqların mədəniyyət yardımının azad layihələrinin proqramı əsasında belə layihələr həyata keçirildi:

- 2010-cu ilin may ayında "Muza" qalereyasında 22 Tbilisili Erməni rəssamın sərqişi keçirildi, eyni zamanda "ART-körpü" albomu çap olundu və qeyd olunan məsələlər barədə konferensiya keçirildi.
- 2010-cu ildə Dağıstanlı kinorejissor Ali Avarski aprel ayında triloqiyanın sənədi film "Açıq səma altında muzey" üçüncü hissəsi üzərində işləməni tamamladı; Film Dağıstanlıların və Gürcülərin tolerantlığına və dostluğuna hər olunub.
- 2010-cu ildə may ayının birinci yarısında, Tbilisidə Erməni mədəniyyət günləri keçirildi, bununla əlaqədar Tbilisinin Ptros Adamiani adna dövlət dramaturgiya teatrına Ermənistandan gələn qonqlar dəvət olunmuşdurlar, Svetlana Erisianiyə isə tədbir zamanı Gürcüstanın güruru ordeni verildi.
- Arışperon kəndində Kosta Xetaqurova həsr olunmuş azşam keçirildi.
- Ludmila Qarbaçovun şeirər dəstəsi çap olundu.

⁶⁴ http://www.president.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=226&info_id=4873

- 2010-cu ilin noyabr ayında plşa qadınlar asosiyasiyası "Dostluq" təşkil olundu, asosiyasiyanın nümayəndəsi Evqeniya Odinesi və Elene Mlokoseviçin sərgiləri keçirildi.

Prioritetli məsələ №6.1. Mülki mənəviyyatların qurulmasının yardımı

Aprəl ayının 25-də *Gürcüstanın ombusmen aparatında erləşən milli azlıqlar şurasının gənc mərkəzi* "Gürcüstanda insan hüquqlarının vəziyyəti" mövzusunda konferensiya keçirdi. Konferensiyada studentlər Gürcüstanda söz və fikir azadlığının, etnik və dini azlıqların və təmkinli imkanlara malik olan şəxslərin hüquqlarının qorunması və məhkəmə proseslərində olan vəziyyətlər barəsində öz işlərini təqdim etdilər. Konsepsiya işlərində insan hüquq qoruyucu orqanlar təşkilatları və Gürcüstanın ayrı ayrı universitet studentləri iştirak edirdilər. Konsepsiya birləşmiş millətlər təşkilatının (BMT) inkişaf praqramı və Azlıqlar məsələlərində Avropa mərkəzinin (UNDP) yardımını ilə həyata keçirildi.

Dekabrın 11 fə Gürcüstanın ombusmen aparatında yerləşən tolernatlıq mərkəzi tərəfindən təşkil olunmuş "Gürcüstanda millətlər və dinlər" adlanan viktorina keçirildi. Viktorinada Tbilisidən və reqiyonlardan Gürcüstanın altı məktəbin altı kamandası iştirak etdi. Viktorinanın məqsədi "Gürcüstanda millətlər" və "Gürcüstanda dinlər" publikasiyalarının ünnüləşməsi, yüksək sinif şaqirdləri arasında Gürcüstanın dini və etnik raəngarəngliyi barədə biliyin artması və tolerant mühitin yardımını idi.

Prioritetli məsələ №6.2. Milli azlıqların mədəniyyət mənəviyyatlarının qoruması

2010-cu ildə mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi *ictimai ədalətin hüquqi şəxsinə - Davit Baazov adına Gürcüstanın Yahudi tarixi-atnoqrafik muzeyinin işlərinin yardımını məqsədi ilə 79,200 lari məbləğ ayırdı; Muzey elmlər işinin altıncı tomunu çap etdi, beynəlxalq elm konferensiyasının "Qavqaz arxeologiya, etnologiya və folkloristika" toplumu. "Karvasla" sərqi zalında muzey eksponatlarının sərqisi keçirildi. İl ərzində - konferensiya keçirildi.*

İctimai ədalətin hüquqi şəxsinə - Mizrə Fətəli-Axundovun azərbaycan mədəniyyət muzeyinin tərəfdarlığı üçün, nazirlik 2010-cu ildə büdcədən 29,400 lari məbləğ ayırdı. 2010-cu ildə muzeydə 2 sənədi film (20-ci əsrin 90-cı illərində Azərbaycanda baş verən 20 yanvar faciyyəsi və "Xocalı" faciyyəsinə əks etdirən sənədi film) göstərildi. Mart ayının 18-də bayramla əlaqədar görüş keçirildi. Aprəl ayının 25-də Nəriman Nərimanovun

doğum günü mərasimi, may ayının 26-28-i isə Gürcüstanın və Azərbaycanın azadlıq gününə həsr olunmuş axşam keçirildi.

İctimai ədalətin hüquqi şəxsinə - Tbilisinin Petros Adamiani adına dövlət Erməni dram teatrına, nazirlik 2010-cu ildə 130,000 lari məbləğ ayırdı. Teatrı 4 premiyera və 24 çıxış spektakli keçirdi. Avqust ayında teatr Ermənistanı 10 dəfə qastrola getdi.

İctimai ədalətin hüquqi şəxsinə - Heydər Əliyev adına Azərbaycan teatrının yardımı üçün, 2010-cu ildə nazirlik 130,000 lari məbləğ ayırdı. Teatrda 3 premiyera, 25 spektakl (8 stasionarda. 17 çıxış. Yardım – Marneuli və Qardabanı) keçirdi. İlin sonunda "Yeni il nağılı" premiyerası və həmin spektaklin Marneuli, Qardabani, Dmanisi və Kartlidə göstərilməsi planlaşdırılır.

İctimai ədalətin hüquqi şəxsi – Al. Qribaedov adına Rus dram teatrı 2010-cu ildə 2 premiyera, 59 spektakl, 3 çıxış qastrolu keçirdi. Bu tədbirlərə tam 6,100 tamaşaçı baxdı. Nazirlik qeyd olunan teatra yardım üçün 370,000 lari məbləğ ayırdı.

Mülki inteqrasiyaya yönəlmiş proqramların və layihələrin işlənməsi və həyata keçirilməsi.

- *Kaxeti reqiyonunda, noyabr ayının 19-21-i Telavi şəhərində folklor festivalı keçirildi. Bu festivalda Kaxeti tərəfində yaşayan milli azlıqların nümayəndələrində iştirak edirdilər, xüsusən, Kist şəxsihərəkət kolektivi və individual ifaçılar.*
- *Kvemo kartli reqiyonunda, əhalinin mədəniyyət və mənəviyyətinin qorunması məqsədi ilə bolnisi kəndində tanınmış Erməni uşaq şairi Ğazaro Aĝaianın yaradıcılıq axşamı keçirildi.*
- *Kvemo kartli reqiyonunda Rus Erməni sənətinin yardımı üçün, Dmanisi munisipalitetinin idarəsi tərəfindən Rus xalq qrupu "Dmanisuri aisi" Gürcüstanın parlamentində keçirilən "xalq dostuğu" görüşündə iştirak etdi, burada onlar Rus (duxobor) milli geyim və mətbəxini təqdim etdilər.*

Prioritetli məsələ №6.3. Milli azlıqların mədəniyyət varisliyinin qorunması

"Mədəniyyət varisliyi barəsində" Gürcüstanın qanunvericiliyi əsasında, Gürcüstanın mədəniyyət və heykal qoruma nazirliyi ölkə ərazisində yerləşən mədəniyyət varisliyinin heykalların və obiyektlərin inventarizasiyasını həyata keçirir. Onların qorunması və qayğısı məqsədi ilə. 207-ci ildə üç illik "Osmanlı heykalların inventarizasiyası" layihəsi başladı. Layihənin birinci mərhələsinin nəticəsinə görə Tbilisi muzeylərində və arxivlərində qorunmuş məsələlər nəzərdən keçdi, tarixi Samsxe və Ajarada yerləşən osmanlı heykallarının yarısı, Osmanlı arxitektora bir neçə onlarla obiyektləri. Bu gün artıq qeyyidiyattan keçib:

- 50-yə qədər qriqoriyan kilsəsi, bunların arasında: Tbilisidə, Batumudə, Axalkalaki və Ninotsminda rayonlarında;
- 10 məscit, bunların arasında: Tbilisi, Batumi, Adiqeni, Xelvaçauri rayonlarında, eyni zamanda Çoxatauri, Kobuleti, Kedi və Xulo rayonlarında;
- 5 sinaçoqa, bunların arasında: Tbilisi, Soxumi, Saqeri rayonunda, Onidə; Onidə restavrasiya işləri aparıldı.

Pankisi dərəsində, yerli hakimiyyətin gücü ilə, Kistlərin yaşadığı kəndlərdə, son zamanlarda elə mədəni-ibrətverici obyektlər quruldu, hansılar ki, kənd kitabxanaları və kənd klubları, onlarla bir yerdə rəssam həvəskar fəaliyyətlərinin və folklor qruplarının bir neçə kollektivi yarandı və fəaliyyət göstərir.

Prioritetli məsələ №6.4. Tolrantlyğa can atma tərəfdarlığı, mədəniyyətlər arası dialoq və ünsiyyətlərin yardımı

Layihə “Mədəniyyətlər arası dialoq”

2010-cu ildə reintegrasiya məsələlərində dövlət naziri aparatının başçılığı ilə və donorlar (USAİD/UNAG və CoE/ECMİ) proqramının yardımı ilə, mədəniyyətin ayrı-ayrı sferlərində olan qeyri hökumət təşkilatçıları iştirak edən yeni bir inisiyativ həyata keçir. Ədəbiyyat birliyinin başçıları, yazıçılar və tərcüməçilər, hansılar ki, Gürcüstanda yaşayan milli/etnik azlıqlar nümayəndələridirlər. Layihənin məqsədi Gürcüstanda yaşayan gənc şairlərin və proziyikərin axtarışı və gələcəkdə çoxdilli yaradıcı görüşlərin təşkili idi.

2010-cu ildə biri çox başqa inisiyativ həyata keçirildi :

- *Musiqi festivali "Bir səma altında;*
- *Pankisi dərəsinin Cokola kəndində birinci kist ibrətverici dini xadimin, teoloqun, yazıcının və publisistin Mate Alqutaşviliyə (1863-1953il) həsr olunmuş axşam keçirildi.*
- *Çox dilli ədəbiyyat klubunun prezentasiyası və təqdimatı.*
- *"Dinlər arası dialoq" mövzusunda konferensiya-seminar.*

Prioritetli məsələ №6.5. Gürcüstanın mədəni həyatında milli azlıqların iştirakının yardımı

2010-cu ildə bu tədbirlər həyata keçirildi:

- Kaxetidə, xalq və dini məzuniyyətlər – “Kakusoba”, “İliaoba”, “Erekleoba” vəşş
- Rustavidə, “Rustavkalakoba” bayramına həsr olunmuş tədbirlər.

Bu xalq məzuniyyətlərində Gürcüstanda yaşayan çoxetnikli folklor ansablları aktiv iştirak edirdilər.

Prioritetli məsələ №6.6. Milli azlıqların mədəniyyəti, tarixinin, dili və dini haqqda cəmiyyətin biliyinin artması və ölkənin mədəniyyət varlıqları kimi onları göstəmək

2010-cu ildə bu tədbirlər həyata keçirildi:

- Azərbaycan respublikasında 1989-cu ildə 20 yanvar faciəsinə həsr olunmuş axşam və Marneulinin mədəniyyət mərkəzində foto sərgi
- Pankisi dərəsinin dəyərindən etibarən, Gürcüstanın sərhəd zolunda sülhün və stabilliyin əhatəsi məqsədi ilə, tibbi konferensiya keçirildi.
- Pankisi dərəsində tarixi-etnoqrafik muzey açıldı, bu muzey pankisi dərəsinin əhalisinin mədəniyyət həyatında vacib hadisədir.
- Axmeta munisipalitetində sistemativ olaraq Kist folklor ansablının tərəfdarlığı həyata keçir.
- Qardabani və Maneuli munisipalitetində Azərbaycan bayramı Novruz bayramına və Asiriialıların bayramı xabinə həsr olunmuş tədbirlər keçirildi.

Prioritetli məsələ №7.1. Milli konsepsiyanın və 2010-cu ilin hərəkət planı yaranmasında və həyata keçmə prosesinin yardımı, koordinasiya, monitoring, düzəlişi və hesabat.

2010-cu ildə sistemə olaraq toleranlığın və mülki inteqrasiyanın milli konsepsiyası və hərəkət planının həyata keçmə məqsədi ilə yaranmış dövlət idarələri arasında komisiya toplantıları keçirilirdi; bu iş görüşlərində əsasən müzakirə olundu:

- Konstitusiyanın yeni layihəsi sayqoveltאו საჯარო განხილვის ფარგლებში სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის წევრები სახელმწიფო უწყებათაშორისი კომისიის და სახალხო დამცველთან არსებული ეროვნული უმცირესობების საბჭოს წარმომადგენლებს შეხვდნენ და გააცნეს კონსტიტუციაში შესატანი ცვლილებების პროექტი.
- 2010 წლის სამოქმედო გეგმის სრულიად განახლებული და დეტალიზებული ვარიანტის მომზადებასთან დაკავშირებული მეთოდური მიდგომები და პრინციპები, აგრეთვე უწყებათაშორისი კოორდინაციის ფორმები და პროცედურები.
- კომისიის სხდომებს ესწრებოდნენ სხვადასხვა სამინისტროებიდან მოწვეული წარმომადგენლები, რომლებიც არ მონაწილეობენ ხუთწლიანი სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებულ ღონისძიებებში; თუმცა ურთიერთკოორდინაციისა და ინფორმაციის გაცვლა ამ სამინისტროების ეროვნული უმცირესობების მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკისა და მიმდინარე პროცესების შესახებ ძალიან მნიშვნელოვანია. თავიანთ უწყებებში განხორციელებული ღონისძიებების, არსებული პრაქტიკის, სამომავლო გეგმების შესახებ წლის განმავლობაში ინფორმაცია წარმოადგინეს თავდაცვის სამინისტროს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, იუსტიციის სამინისტროს და მთავარი პროკურატურის, საგარეო საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებმა; ასევე მოწვეულ იყვნენ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის, უმაღლესი საბჭოსა და ქალაქ ბათუმის მერიის წარმომადგენლები, რომლებმაც კომისიის წევრებს მიაწოდეს ინფორმაცია აჭარაში უმცირესობების მიმართ გატარებული ღონისძიებების, ინიცირებული პროექტების, არსებული გარემოს, პრაქტიკის, პრობლემებისა და სამომავლო გეგმების შესახებ.
- გაიმართა საგანგებო შეხვედრა კომისიის წევრებსა და ბათუმში არსებული „მეგობრობის სახლში“ შემავალი ეროვნული/ ეთნიკური უმცირესობების 10 ორგანიზაციისა და ე.წ. „აფხაზეთის დიასპორის“ წარმომადგენლებთან.
- კომისიის წევრები სისტემატიურად წარმოადგენდნენ ანგარიშებს და თემატურ პრეზენტაციებს უწყებების მიერ 2010 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების მიმდინარეობის შესახებ.
- რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის თანამშრომლები და სახელმწიფო უწყებათაშორისი კომისიის წევრები რამდენჯერმე შეხვდნენ სახალხო დამცველის აპარატთან არსებულ ეროვნულ უმცირესობათა საბჭოში შემავალ არასამთავრობო ორგანიზაციების

წარმომადგენლებს. შეხვედრების მიზანი იყო არა მარტო მიმდინარე დისკუსიები, არამედ სამოქმედო გეგმის წლიური შედეგების ანალიზი, სამოქალაქო საზოგადოების აქტივისტების მხრიდან შემოთავაზებული რეკომენდაციების განხილვა 2011 სამოქმედო გეგმასთან მიმართებაში.

რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის მიერ 2010 წელს მომზადდა და ფართოდ გავრცელდა ოთხი ახალი გამოცემა (USAID/UNAG და CoE/ECMI პროგრამების დახმარებით):

- ✓ „ეროვნული უმცირესობების უფლებათა მარეგლამენტირებელი ნორმები საერთაშორისო სამართალში და საქართველოს ეროვნულ კანონმდებლობაში“;
- ✓ „საქართველოს კანონმდებლობა ეროვნულ უმცირესობათა შესახებ - ქართულ, აზერბაიჯანულ, სომხურ და რუსულ ენებზე“;
- ✓ „სამოქმედო გეგმების მომზადების, განხორციელებისა და ანგარიშგების მეთოდური მითითებები და რეკომენდაციები - მეთოდურ-პრაქტიკული სახელმზღვანელო“;
- ✓ ბროშურა „ეროვნული უმცირესობათა დაცვის შესახებ ჩარჩო კონვენცია - კითხვებსა და პასუხებში“; ბროშურა „შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფცია - კითხვებსა, პასუხებსა და სქემებში“.

სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის⁶⁵ კოორდინაციით, სახალხო დამცველთან არსებული ეროვნული უმცირესობების საბჭომ⁶⁶, სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფციისა და სამოქმედო გეგმის შესრულებასთან დაკავშირებით, 2010 წლის განმავლობაში განახორციელა მრავალი ღონისძიება; თუმცა აღსანიშნავია მათი საქმიანობა ორი მიმართულებით:

- ეროვნული უმცირესობების საბჭომ თანამშრომლობის მემორნადუმები გააფორმა იუსტიციის, შინაგან საქმეთა, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის, კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროებთან. მსგავსი შეხვედრები ეროვნული უმცირესობების საბჭოს წევრებს საშუალებას აძლევს უფრო აქტიურად ჩაერთონ მათთვის საინტერესო თემატიკის განხილვაში, ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების შესახებ მსჯელობასა და დისკუსიებში, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში გამოავლინონ მეტი ჩართულობა.
- ეროვნული უმცირესობების საბჭოს მიერ ჩატარდა შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფციისა და სამოქმედო გეგმის შესრულების მონიტორინგი. მონიტორინგი მოიცავდა ქ.თბილისს, ქვემო

⁶⁵ <http://ombudsman.ge/index.php?page=777&lang=0&n=22>
⁶⁶ <http://ombudsman.ge/index.php?page=777&lang=0&n=24>

ქართლის, კახეთისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონებს. მონიტორინგის დროს საბჭოს სამუშაო ჯგუფმა ჩაატარა 66 შეხვედრა, რომელთა ფარგლებშიც გამოიკითხა დახლოებით 300 ადამიანი. 2010 წლის 27–28 ივნისს ბათუმში გაიმართა *პრეზიდენტთან არსებული შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის საბჭოს გაფართოებული სხდომა*, სადაც წარმოდგენილი იყო მონიტორინგის პირველადი შედეგები. კონცეფციასა და სამოქმედო გეგმაში ეროვნული უმცირესობების მოსაზრებებისა და მათ წინაშე არსებული პრობლემების სრულყოფილად ასახვის მიზნით საბჭოს მიერ შემუშავდა რეკომენდაციები, რაც აისახა მონიტორინგის ანგარიშში.

2010 წელს შეიქმნა ახალი ვებ-გვერდი - „ეროვნული/ეთნიკური უმცირესობები“ http://www.smr.gov.ge/ge/ethnic_minorities. ამ ვებ-გვერდს გააჩნია 6 რუბრიკა: ჩვენს შესახებ, კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა, კანონმდებლობა, თანამშრომლობა, კალენდარი, დემოგრაფიული სტატისტიკა; ასევე ქვერუბრიკებში იქნა განთავსებული მენიუები. ამ მნიშვნელოვან ვებ-რესურსზე განთავსებულია სხვა სასარგებლო ინფორმაციასთან ერთად მეტ-ნაკლებად პერმანენტული დოკუმენტაცია სახელმწიფო მინისტრის აპარატის მისიის, რეგიონული წარმომადგენლობების, პერსონალის, რეკვიზიტების, ეროვნული კანონმდებლობის ამონარიდებისა და საერთაშორისო ნორმატიული ინსტრუმენტების, სამუშაო გეგმების, ანგარიშების, პროექტების, თანამშრომლობის, მოსახლეობის სტატისტიკის თაობაზე.